

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filozofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Historický vývoj NSDAP od r. 1925 do 1945 a její úděl

**The historical development of the political party NSDAP from 1925 to
1945 and her fate**

Bc. Eliška Krohová

Vedoucí práce: PhDr. Josef Straceny, CSc.

Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)

Studijní obor: Učitelství VVP pro ZŠ a SŠ – N NJ-ZSV (7504T222, 7504T190)

2021

Odevzdáním této diplomové práce na téma „Historický vývoj NSDAP od r. 1925 do 1945 a její úděl“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 04. 2021

Eliška Krohová

Poděkování

Děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Josefu Stracenému, CSc, za odborné vedení, pomoc a za cenné rady při psaní této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině, přítelovi a jeho rodině za podání pomocné ruky a za veškerou podporu, která mi byla dána.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá nacionálním socialismem neboli nacismem, se kterým byla spojena Nacionálně socialistická německá dělnická strana (německy: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei; dále jen NSDAP). Cílem této práce je seznámit s vývojem NSDAP od jejích prvopočátků, se kterými je spojen příchod Adolfa Hitlera a jeho spolupracovníků. Na základě odborné literatury, dobových materiálů a stranických dokumentů NSDAP popisuje a analyzuje tato diplomová práce historický exkurz věnující se sociálně-ekonomické a politické situaci v Německu v době vzniku a vývoje NSDAP. Dále se práce zabývá ideologií německého nacismu, úlohou a významem propagandy NSDAP, vznikem a vývojem NSDAP mezi lety 1925 a 1945. Závěrečná část práce obsahuje krátké životopisy pěti nejbližších spolupracovníků Adolfa Hitlera, kteří se významně podíleli na vzestupu NSDAP.

KLÍČOVÁ SLOVA

NSDAP, Adolf Hitler, nacionalismus, antisemitismus, propaganda

ABSTRACT

The diploma thesis discusses with National Socialism alias Nazism, with which the National Socialist German Workers' Party (German: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei; hereinafter referred to as the NSDAP) was associated. The aim of this work is to familiarize with the development of the NSDAP from its outset in relation to the arrival of Adolf Hitler and his collaborators. On the basis of specialized literature, historical sources and party documents of the NSDAP, this thesis describes and analyzes a historical digression related to the socio-economic and political situation in Germany at the time of the birth and rise of the NSDAP, the ideology of German Nazism, the role and significance of the NSDAP propaganda, and the birth and rise of the NSDAP in the years 1925 to 1945. The final part of this thesis contains the short biographies of the five closest collaborators of Adolf Hitler, who participated significantly in the rise of the NSDAP.

KEYWORDS

NSDAP, Adolf Hitler, nationalism, anti-Semitism, propaganda

Obsah

Úvod	8
1 Historický exkurz věnující se sociálně-ekonomické a politické situaci v Německu v době vzniku a vývoje NSDAP	10
1.1 Konec první světové války	10
1.2 Německo po roce 1918	11
1.3 Adolf Hitler	15
1.4 Adolf Hitler řečníkem	18
1.5 Hitler ve výkonu trestu	22
2 Ideologie německého nacismu	24
2.1 Německý nacismus	27
2.2 Program NSDAP	28
3 Úloha a význam propagandy NSDAP	32
3.1 Výmarská republika a propaganda	32
3.2 Třetí říše a propaganda	34
4 Vznik a vývoj NSDAP 1925 - 1945	38
4.1 Návrat NSDAP	38
4.2 Cesta k moci	41
4.3 Monopol jedné strany	43
4.4 NSDAP po roce 1933	48
5 Hitlerovi nejdůležitější spolupracovníci	51
5.1 Joseph Goebbels	51
5.2 Heinrich Himmler	52
5.3 Herman Göring	54
5.4 Rudolf Hess	55
5.5 Joachim von Ribbentrop	56
Závěr	58

Seznam použitých zkratek	60
Seznam použitých zdrojů.....	61
Knižní zdroje:	61
Internetové zdroje:	65

Úvod

Téma nacismu spojené s politickou stranou nazývanou Nacionálně socialistická německá dělnická strana (dále jen NSDAP) a s Adolfem Hitlerem se neodmyslitelně zásadně zapsalo do historie. K tomuto tématu se společnost stále navrácí, jelikož nacismus se prolíná do různých oblastí, jako do politologie, historie, sociologie či ekonomie, a také ve školách se žáci nebo studenti s tímto tématem mohou setkat v mnoha vyučovaných předmětech. Navíc je toto téma stále aktuální, vzhledem k existenci současných projevů nacionalismu a existenci nacionalistických stran. Na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích jsem napsala bakalářskou práci o médiích v Německu, kde jsem se mimo jiné zabývala obdobím Třetí říše (1933-1945). Studuji německý jazyk a základy společenských věd, přičemž téma nacismu se prolíná do obou těchto předmětů. Na základě výše uvedených důvodů, zároveň s mým zájmem a zvědavostí jsem se rozhodla tuto stranu, která se zapsala do historie světa, prozkoumat hlouběji.

Hlavním cílem této práce je přiblížit historický a politický kontext vzniku a vývoje NSDAP a roli jejího vůdce Adolfa Hitlera. K tomu jsem využila množství soudobých odborných a literárních prací, z nichž jsem se nejvíce opírala o knihu historika Richarda Johna Evanse zvanou *Nástup Třetí říše*. Také jsem čerpala z Hitlerovy knihy *Mein Kampf*. Zároveň jsem využila i několik německy psaných knih a webových stránek, čímž jsem uplatnila také své znalosti ze studia německého jazyka. Na základě těchto zdrojů jsem analyzovala a komparovala informace a údaje pro sepsání této diplomové práce.

Diplomová práce obsahuje celkem pět hlavních kapitol. První kapitola se zabývá obdobím po první světové válce v Německu a popisuje ekonomickou situaci a politické prostředí v důsledku Versaillské smlouvy. Tato kapitola zároveň obsahuje krátký životopis Adolfa Hitlera a vývoj jeho názorů a činností.

Druhá kapitola vysvětluje ideologii nacismu, která se v rukou Adolfa Hitlera nechala inspirovat fašistickou ideologií, se kterou je spojena strana založená Benitem Mussolinim. Podrobně je rozebírána charakteristika základních východisek, rysů a projevů německého nacismu.

Třetí kapitola se zabývá úlohou a významem propagandy od vzniku NSDAP až po celé období Třetí říše. Čtvrtá kapitola interpretuje vznik a vývoj NSDAP od roku 1925 až do roku 1945, v níž jsou zachyceny a popsány významné mezníky a kroky ve vývoji této strany.

Pátá kapitola představuje pět nejbližších spolupracovníků Adolfa Hitlera, jimiž byli Joseph Goebbels, Heinrich Himmler, Hermann Göring, Rudolf Hess a Joachim von Ribbentrop.

1 Historický exkurz věnující se sociálně-ekonomické a politické situaci v Německu v době vzniku a vývoje NSDAP

Tato kapitola se krátce zabývá vznikem a koncem první světové války, která ovlivnila chod poválečného Německa po roce 1918. Německo zažívalo těžké období, které bylo plné nenávisti, vzteku, reparací, inflace a snah o nastolení nové demokratické země. Tyto nepříznivé podmínky se začaly zlepšovat až po roce 1923 s novým říšským kancléřem Gustavem Stresemannem, kterému se povedlo stabilizovat měnu, a pozdějším zvolením nového říšského prezidenta Paula von Hindenburga. Mezitím ale přichází Adolf Hitler, který dá celému vývoji překvapivý směr.

1.1 Konec první světové války

První světová válka byla válečným konfliktem mezi Trojspolkem, aliancí, kterou reprezentovalo Rakousko-Uhersko, Německé císařství a Italské království, a Dohodou, jejímiž členy byly Francie, Rusko a Velká Británie.¹

Dne 24. února 1917 vstoupily do první světové války na straně Dohody Spojené státy. Od té doby se vývoj války změnil. Od roku 1918 Němci ztrácejí síly, a Spojené státy americké, Velká Británie i Francie začaly na bitevních polích dominovat, přičemž protivníka se podařilo vytlačovat zpět do Německa. Němci se přesto nevzdávali a nepřipouštěli si možnou kapitulaci. Až v září roku 1918, dali generál Erich Ludendorff a polní maršál Paul von Hindenburg najevo vůli vyjednávat o příměří. Mezitím prchá německý císař a pruský král Vilém II. do Holandska a dne 11. listopadu 1918 zástupce německé delegace podepsal dohodu o příměří. V tento den oznámil také abdikaci císař rakouský a král český Karel I. Na základě těchto činů skončila první světová válka.²

V lednu 1919 se sešli na konferenci v Paříži zástupci vítězných států: USA, Velká Británie a Francie a jednali o možnostech, jak změnit příměří v mír. Vítězové došli po dlouhých diskuzích, v květnu, ke znění dokumentu tzv. Versailleské smlouvy, se kterou všichni souhlasili. Dokument byl následně zaslán Němcům, kteří se měli do 14 dní

¹ ALLAN, Tony a Monika DREYKORN. *První světová válka: 1914-1919*, s. 10.

² Tamtéž, s. 57.

vyjádřit. Ti byli zděšeni tím, co jim bylo předloženo. Zprvu chtěli odmítnout, ale možnost opětovných bojů je přesvědčila tak neučinit.³

Podle podmínek mírové smlouvy mělo Německo ztratit více než osminu svého území a desetinu obyvatelstva. V těchto místech se mimo jiné nacházela polovina německých zdrojů železné rudy a čtvrtina zásob uhlí. Německo mělo předat vítězům všechny své kolonie a veškerou svou výzbroj muselo buď zničit, nebo odevzdat. V zemi měla být zrušena povinná vojenská služba a rozpuštěno nejvyšší velení armády. Nesmělo se pracovat na vývoji nových zbraní, jako byly tanky, ponorky či letadla. Němci museli platit válečné reparace, a to jak v penězích, tak i v naturáliích.⁴ Stejně důležitou a zároveň šokující situací bylo pro Němce, to, že vítězné velmoci zakázaly, aby se Německo mohlo spojit s částmi rozpadající se rakouské monarchie obývaným německy mluvícím obyvatelstvem. Tím by se pro všechny německy mluvící lid splnil již dávný sen.⁵

Němci poslali Společnosti národů své poznámky, na něž vítězné strany zareagovaly jen opovržením, a o to více tlačily na Německo, aby mírovou smlouvu podepsalo. Pod tlakem a s nesouhlasem, že zavinili válku, podepsali Němci zasláný dokument, verzi Versailleské smlouvy. Dne 28. června roku 1919 podepsali představitelé Německa Versailleskou smlouvu v rozlehlém Zrcadlovém sále. Poté smlouvu podepsali také zástupci USA, Francie, Velké Británie, Itálie, Japonska a dalších států.⁶

1.2 Německo po roce 1918

Od konce první světové války ovládly každodenní život v Německu pocity strachu a nenávisti. V Německu založili Spartakovci, skupina radikálních socialistů vedených Karlem Liebknechtem a Rosou Luxemburgovou, Komunistickou stranu Německa. V lednu roku 1919 vyprovokovali v Berlíně povstání proti prozatímní vládě vedené socialisty. To však bylo během jediného týdne tvrdě potlačeno a Liebknecht s Luxemburgovou byli

³ ASTORRI, Antonella a Patrizia SALVADORI. *První světová válka*, s. 164.

⁴ ALLAN, Tony a Monika DREYKORN. *První světová válka: 1914-1919*, s. 71.

⁵ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 80.

⁶ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*, s. 299.

pravicovým Freikorpssem zastřeleni. Oddíly Freikorps byly dobrovolné paravojenské skupiny vytvořené z demobilizovaných⁷ vojáků.⁸

Ozbrojené bitky, atentáty, pouliční nepokoje, masakry a neklid mezi lidmi způsobovaly nestabilitu v Německu, neboli v novém demokratickém státním zřízení. Vzniklé mocenské vakuum se pokusili zaplnit sociální demokraté. V čele stál politik Friedrich Ebert. Ten, ve spolupráci se stranou Centrum a levicovými liberály přejmenovanými nyní na Německou demokratickou stranu, zorganizoval společně se svými spojenci počátkem roku 1919 v Radě lidových pověřenců, celoněmecké volby do národního ústavodárského shromáždění. Snaha zabránit v Německu nastolení vlády sovětů a odvrátit hrozbu bolševické revoluce, vedlo mnoho řadových voličů k rozhodnutí volit tři výše uvedené největší politické strany, a to sociální demokracii, levicově-liberální demokracii a stranu Centrum.⁹

Nově zvolené národní shromáždění zasedalo ve Výmaru a pracovalo na nové demokratické Ústavě, již si sepsali Němci sami. Ústava byla dokončena v červenci 1919, přičemž vznikla tzv. Výmarská republika. Parlament měl mít dvě komory, z nichž byl nejdůležitější Reichstag, kterému byli odpovědní ministři a jehož členové byli voleni na základě všeobecného hlasovacího práva. Německý národ se také měl stát živoucím celkem, který si zařizuje svůj stát tak, jak se mu líbí. Prezident, který měl být volen přímou volbou, a měl zastávat, za normálních okolností, pouze ceremoniální úlohu. V případě nouze měl prezident právo Reichstag rozpustit a vládnout pomocí dekretů.¹⁰ Říšským prezidentem se stal Friedrich Ebert, který výše zmíněné dekryty využíval poměrně často, především je použil v momentě, kdy bylo těžké prosadit to či ono. Na základě užívání dekretů, byť sám chtěl mír, se dopustil činů, k nimž potřeboval armádní jednotky. Proti Ebertovým činům se ozývali lidé z pravicově orientovaných stran a snažili se Eberta zesměšnit, pomluvit a celkově na něj svalit vinu ze všeho zlého, co se dělo ještě během konce první světové války.¹¹

⁷ Demobilizace: Jde o zrušení válečné pohotovosti armády. VEBROVÁ, Jitka a Tomáš KRAJÍČEK. *Slovník cizích slov*, s. 64.

⁸ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*, s. 301.

⁹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 94.

¹⁰ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*, s. 299.

¹¹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 96.

Nová ústřední moc byla nezkušená a slabá. Mezi lety 1919 a 1924 vládly mezi populací obtíže a bezmocnost, což vedlo některé zdivočelé jedince i skupiny k prosazení jejich vůle.¹² A to z důvodu, že již od samého počátku trpěla Výmarská republika slabou politickou legitimitou. Všude kolem běsnilo politické násilí, docházelo k politickým vraždám a zuřily nesmiřitelné konflikty týkající se samotného práva nové demokracie a na její existenci. Státní správa, armáda i úředníci nebyli nakloněni demokracii, a tak ji nechtěli ani bránit.¹³

Jednání se státy Dohody ohledně reparací byla velmi nepříjemná, protože existoval velký rozpor mezi požadavky Spojenců a odhadem německých schopností platit reparace. K rozporům docházelo i v rámci jednotlivých stran, když například Velká Británie uplatňovala vůči Německu tolerantnější přístup než Francie. Částka, kterou mělo Německo zaplatit, byla nakonec stanovena roku 1921 reparační komisí na hodnotu 6 600 000 000 liber (28 miliard dolarů) a pro její splácení pak bylo určeno období 42 let a více. Platy a mzdy samozřejmě s tímto vývojem nedržely krok a penze a investice byly prakticky bezcenné. Lidé přežívali pouze díky prodeji svého majetku a jeho výměnou za potraviny a věci nezbytné potřeby, zatímco jiní bohatli díky spekulacím.¹⁴

Když Německo navrhlo, že znovu vybuduje zničená území německou prací a z německého materiálu, bylo to v Paříži přijato velmi chladně. Několika velmi vlivným Francouzům nezáleželo tolik na skutečné pomoci jako na oslabení německé hospodářské výkonnosti. Francouzi si stáli za tím, že Německu se musí stále připomínat a vytýkat jeho porážku, a také je potřeba mu často dávat najevo, že reparace musí platit. Navíc celé Německo nemělo takovou finanční hodnotu, jako suma, kterou od Němců Francouzi žádali. Tato situace nebyla pro německou zemi vůbec příjemná. A proto, když každý politik zareagoval proti nepřijatelné smlouvě a vynuceným poplatkům, přidávalo mu to na popularitě. Protože přeci jen Němci neprohráli, jednalo se o zradu v jejich velení.¹⁵

S reparacemi souviselo i znehodnocení peněz. Cizí měnu, ve které vláda platila vítězům války reparace, musela nakupovat za peníze německé. Těch přicházelo na světový trh stále více, a proto jejich kurs stále klesal. Již v době první světové války si Říše zvykla krýt své výdaje, místo daněmi, tiskem nových bankovek. Toto umění se stalo neřestí,

¹² MANN, Golo. *Dějiny Německa 1919-1945*, s. 18.

¹³ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 114.

¹⁴ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*, s. 300.

¹⁵ MANN, Golo. *Dějiny Německa 1919-1945*, s. 29.

provozovanou se značnou zbledlostí. Počátkem roku 1922 měla marka stále ještě padesátinu své předválečné hodnoty, o rok později již méně než desítitisícinu. Nová vláda neměla v plánu zachránit marku, neboť chtěla, aby marka padla. Impéria rostla tím víc, čím hlouběji klesal kurs marky.¹⁶

Mezitím byla v dubnu roku 1922 mezi Německem a Ruskem uzavřena smlouva v Rapallu. Ta normalizovala jejich vzájemné vztahy. Obě strany se zřekly všech vzájemných nároků, které by stejně nikdy nebyly splněny, a slíbily si oživení obchodní výměny na základě principu nejvyšších výhod. Němci a Rusové tak navázali tajné spojení. Pro Němce se v Rusku vyráběly granáty, a také na ruském území směli němečtí důstojníci cvičit se zbraněmi, které Versailleská smlouva Německu zakázala, a to nejen s tanky, letadly, ale i s ponorkami.¹⁷

Na konci roku 1922 se Německo rovněž výrazně opožďovalo s dodávkami uhlí pro Francii, které představovaly další součást reparačního programu. Francouzské a belgické vojenské jednotky přistoupily tudíž v lednu 1923 k okupaci nejdůležitější německé průmyslové oblasti Porúří, aby si zajistily dlužnou část uhlí a donutily tak německou vládu plnit podmínky Versailleské smlouvy. Na to zareagovalo Německo pasivním odporem a nespoluprací. Tím vznikl boj, který ekonomickou situaci ještě více zhoršil.¹⁸

V roce 1923, kdy se německá měna zhroutila, byl zvolen nový říšský kancléř Gustav Stresemann. Podařilo se mu ve svém krátkém období působení ve funkci kancléře s vládou národní koalice od 13. srpna do 23. listopadu roku 1923 měnu stabilizovat. A to vše na základě Stresemannovy politiky tzv. plnění závazků. V září vyjednal stažení Francouzů z Porúří výměnou za závazek, že Německo bude dodržovat reparační platby. Díky tomuto kroku se mezinárodní společenství usneslo, že se musí reparační systém pozměnit a následujícího roku byl přijat plán vypracovaný americkým finančním odborníkem Charlesem Dawesem. Jednalo se o dohodu o platbě německých reparací, která byla umožněna velkou počáteční zahraniční půjčkou.¹⁹

Do oblasti financí byl jmenován dne 22. prosince roku 1923 jako čelní představitel centrální státní Říšské banky Hjalmar Schacht, který pomohl finanční krizi stabilizovat,

¹⁶ MANN, Golo. *Dějiny Německa 1919-1945*, s. 30.

¹⁷ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 143.

¹⁸ Tamtéž, s. 116.

¹⁹ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*, s. 300.

a to pomocí německé měny tzv. Rentenmark, jež měla hodnotu spjatou s cenou zlata. Jakmile se nová marka rozšířila a dostalo se jí všeobecného přijetí, tak byla hyperinflace²⁰ zahánána.²¹ Gustav Stresemann působil také od konce roku 1924 do své předčasné smrti roku 1929 jako ministr zahraničí a zúčastnil se i jednání vedoucích k locarnským dohodám z roku 1925, kdy se jednalo o systému smluv, které měly zaručit mír v Evropě. Dohody vedly také k přijetí Německa do Společnosti národů roku 1926 a ke zlepšení vztahů Německa s jeho sousedními státy.²²

V roce 1925 zemřel říšský prezident Friedrich Ebert, který zanedbal svůj zdravotní stav a skonal na zánět apendixu. Na základě této situace se měl zvolit nový prezident. Bohužel, žádný kandidát nedosáhl na dostatečný počet hlasů, které byly potřebné pro získání volného postu. Z tohoto důvodu učinila pravice krok, k němuž využila kandidáta maršála Paula von Hindenburga, který následující volby na prezidenta vyhrál. Nový prezident byl totiž dokonalým symbolem starého vojenského a císařského režimu. Jeho vzhled, obdržená medaile za služby ve válce i výhra v bitvě u Tannenbergu z něj udělaly uctívanou modlu. Pro mnohé Němce se stala Hindenburgova volba rázným vykročením směrem pryč od výmarské demokracie k restauraci starého monarchistického zřízení. Hindenburg se držel striktně litery ústavy. Po uplynutí sedmiletého funkčního období byl Paul von Hindenburg, v roce 1932, opětovně zvolen do funkce říšského prezidenta.²³

1.3 Adolf Hitler

Dne 20. dubna 1889 se narodil Rakušan Adolf Schicklgruber, později byl přejmenován na Adolfa Hitlera, který žil v rakouském městečku Braunau am Inn, ležícím nedaleko bavorské hranice. Díky životu strávenému u rakousko-německého pomezí se u něj zrodila myšlenka, která se zaměřila na to, aby mezi oběma německy mluvícími zeměmi neexistovala hranice, protože obě země patří do jedné říše.²⁴

²⁰ Hyperinflace: Jedná se o rychlou inflaci, kdy peněžní zásoba začíná prudce stoupat a tím i začíná prudce růst cenová hladina. HOLMAN, Robert. *Ekonomie*, s. 535.

²¹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 119.

²² WILLMOTT, H. P. *První světová válka*, s. 300.

²³ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 97.

²⁴ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*, s. 15.

Dle přání Aloise Hitlera, otce Adolfa, se měl mladík stát státním úředníkem. To se Adolfovi ale nezamlouvalo. Proto vznikl mezi Adolfem a jeho otcem spor, který byl posílen Adolfovým snem stát se umělcem. Proti tomu byl naopak jeho otec. Napříč střety mezi otcem a synem se Adolf Hitler naučil být vzpurný, oponující a neoblomný. Nedílnou součástí sporů se stal i školní prospěch Adolfa, který se začal zhoršovat z důvodu jeho uměleckých snah. To však nemělo žádný vliv na změnu názoru jeho otce.²⁵

Vzájemná láska mezi synem a matkou byla silná, přesto se po smrti otce snažila Hitlerova matka vést syna k povolání, jež si přál otec. To se Hitlerovi nezamlouvalo. Když náhle Hitler utrpěl nemoc plic, matka nabyla obav o jeho předčasnou smrt a přehodnotila názor na jeho představy a sny. To bylo důvodem, proč matka nakonec dovolila Hitlerovi prožívat jeho dospívání, od 16 do 19 let, častým lelkováním a nenucením do práce.²⁶ V této době Adolf navštěvoval akademickou školu, která mu umožňovala stát se umělcem. Toto období popisuje Adolf Hitler ve svém pozdějším díle *Mein Kampf* (Můj boj) takto: „*Byly to nejmšťastnější dny mého života, které se mi zdály jako sen.* [...]“²⁷ Náhlá smrt jeho matky veškeré dění změnila. Adolf odešel do Vídně a byl si vědom, že se musí postarat sám o sebe a začít vydělávat peníze.²⁸

Ve Vídni žil ovšem v bídě. I přes to jej ale nic nedonutilo najít si pevné zaměstnání a raději věnoval svou pozornost četbě. Pracoval jako dělník, občas prodával svá umělecká díla a chodíval do vývařoven. Hitlerova situace se zlepšila až v letech 1909-1910, kdy se stal technickým kreslířem a malířem s vodovými barvami. Navíc, byť se Hitler neúčastnil politického života aktivně, pozorně a dychtivě sledoval aktivity třech hlavních stran starého Rakouska: sociálních demokratů, křesťanských socialistů a pangermánských nacionalistů. Někdy v tomto období se u něj začala projevovat politická vnímavost, díky níž dokázal, s udivující jasností rozpoznat silné a slabé stránky politických hnutí. To mu později umožnilo stát se vůdcem Německa. Například na základě prostudování sociálně demokratického tisku vyvodil tři závěry vysvětlující úspěch a oblíbenost sociálních demokratů. Jednalo se o masové hnutí, ovládnutí masové propagandy a nutnost a význam duchovního i fyzického teroru.²⁹

²⁵ HITLER, Adolf. *Můj boj: dva svazky v jednom. Sv. 1.: Účtování. Sv. 2.: Národněsocialistické hnutí*, s. 15.

²⁶ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*, s. 23.

²⁷ HITLER, Adolf. *Můj boj: dva svazky v jednom. Sv. 1.: Účtování. Sv. 2.: Národněsocialistické hnutí*, s. 20.

²⁸ Tamtéž, s. 20.

²⁹ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*, s. 27.

Tak tomu bylo i u jeho nejoblíbenější strany Všeněmecký svaz (Alldeutschen Vereinigung), která byla založena Geirgem von Schönererem, a zabývala se posledními pokusy o zachování či znovunastolení německé nadvlády nad mnohonárodnostní říší. Jejím programem byl například násilný nacionalismus,³⁰ antisemitismus³¹ a antisocialismus.³² Kvůli těmto a dalším bodům programu Adolf rychle odhadl důvody neúspěchu této strany. Adolf také dospěl za svého života ve Vídni k myšlence, že jakékoliv politické hnutí, které se snaží oponovat církvi, je předem odsouzeno k nezdaru. Což ovšem sám později nedodržel. Dále bylo dle něj nutné získat si podporu mocných a zavedených institucí jako ozbrojených sil, vládního kabinetu, či hlavy státu.³³

Na jaře roku 1913 Hitler nadobro opustil Vídeň a odešel do Německa do Mnichova. Zanedlouho na to, v létě roku 1914, přišla válka. Mnoho milionů lidí jásalo a mezi nimi byl i Adolf Hitler. Na válku reagoval ve svém díle Mein Kampf: „*Mě se zdály tehdejší hodiny jako vysvobození z mrzutých pocitů mého mládí. Nestydím se ani dnes za to, že jsem byl přemožen bouřlivým nadšením, klesl na kolena a děkoval z hloubi srdce nebi, že mi dopřálo to štěstí žít v této době.*“³⁴

Válka, která přinesla smrt mnoha milionům lidí, umožnila Hitlerovi ve věku pětadvaceti let začít s novým životem.³⁵ Okamžitě se rozhodl stát se dobrovolníkem, a proto se obrátil na krále Ludvíka III. Bavorského. Prosil o svolení nastoupení do bavorského regimentu. Obratem získal pozitivní odpověď. Zprvu však musel podstoupit tvrdý výcvik a přísahat dvěma panovnickým mocím, wittelsbašské a habsburské, jelikož byl Hitler stále státním občanem Rakouska. Poté byl se svým pěším plukem číslo 16 transportován do Flander.³⁶

Hitler se stal 1. listopadu 1914 svobodníkem a měsíc na to obdržel vyznamenání Železného kříže II. třídy. Při tomto veškerém dění posílal z Flander dopisy do Mnichova,

³⁰ Nacionalismus: Ideologie přehnaného národního vědomí, která snižuje hodnotu ostatních národů. Podle této ideologie mají lidé pouze jednu národnost, která je nejvyšší hodnotou a té by měli lidé podříditi své zájmy. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 167.

³¹ Antisemitismus: Nepřátelství vůči Židům. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 29.

³² Antisocialismus: Jedná se o opak ideje a teorie pokoušející se vyřešit problémy vznikající ve společnosti kapitalistického typu. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 219.

³³ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*, s. 31.

³⁴ HITLER, Adolf. *Můj boj: dva svazky v jednom. Sv. 1.: Účtování. Sv. 2.: Národněsocialistické hnutí*, s. 118.

³⁵ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*, s. 35.

³⁶ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 44.

ve kterých vyprávěl o nemilosrdných bitvách v rozbahněném terénu.³⁷ Hitlerovi se zákopová společnost stala vlastní, protože právě zde se poprvé v životě cítil, že je uznáván. Představení si jej vážili a pověřovali ho obtížnějšími úkoly. Během války byl zraněn, nicméně to pro něj nebyl důvod, aby se vracel domů. Považoval to jen za moment znepříjemnění života.³⁸

Přišel rok 1918, kdy Hitler obdržel odměny. Nejprve diplom, a poté Železný kříž I. třídy, který je těžko získatelný. Chvilí poté se začíná blížit konec první světové války. O této zprávě se dozvěděl Hitler v momentě dočasného oslepení plynovými granáty, v pansewalkském lazaretu v Pomořanech.³⁹

Po této zprávě začal upadat do deprese a zároveň jím začal prostupovat vztek, který popisuje ve svém díle: *„Všechno tedy bylo zbytečné. Zbytečné oběti a strádání, zbytečný hlad a žízeň, trvající mnohdy několik dlouhých měsíců, marné všechny ty hodiny, obestřené strachem ze smrti, během kterých jsme přesto konali svou povinnost, zbytečná smrt dvou milionů, kteří padly.“*⁴⁰

Několik dní se snažil s revoltou smířit, avšak šok z roku 1918, tvořený ztrátou frontové vlasti, vlastní zdravotní újmou i bolestí nad národním neštěstím, jej roznítil. A toto byl zlomový moment Adolfa Hitlera, který se poté rozhodl, že se stane politikem. Po čase Hitler rozpoznal své řečnické schopnosti a všiml si, že ho lidé, na základě jeho proslovů, kladně přijímají.⁴¹

1.4 Adolf Hitler řečníkem

Goebbels jednou napsal, že existují dva zásadně odlišné druhy řečníků. Jeden vede proslovy z rozumu a druhý je vede ze srdce. Proslovy řečníka z rozumu jsou realizovány na základě podkladů, dialektiky, logiky a závěrů, ale nedokážou oslovit celou masu lidí. Jinak je vedený proslov ze srdce. Nejenže takový řečník dokáže vést projev z rozumu, ale přidá k tomu své emoce a vždy vycítí, kdy a jak má být co řečeno. V tomto případě jde o mistrovské dílo přednesu. Hlas řečníka se silně zarývá posluchači do morku kostí.

³⁷ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*, s. 44.

³⁸ Tamtéž, s. 46.

³⁹ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 50.

⁴⁰ HITLER, Adolf. *Můj boj: dva svazky v jednom. Sv. 1.: Účtování. Sv. 2.: Národněsocialistické hnutí*, s. 148.

⁴¹ STEFFAHN, Harald. *Hitler*. Přeložil Petr OPRŠAL, s. 51.

Dokáže vyburcovat veškeré lidstvo, dokáže ze zbabělců udělat muže a ze slabochů hrdiny. Jednoduše využije jazyk, kterému lid porozumí. A tak přišel Adolf Hitler, který disponoval rétorickým uměním, které bylo propojeno rozumem i emočními výstupy.⁴²

Kapitán Karl Mayr hledal v Mnichově nacionálně smýšlející důvěrníky. Ti měli navštěvovat kursy v tomto duchu. A právě tento kurz začal navštěvovat i Adolf Hitler, který svou vášnivou řečí zaujal historika Karla Alexandra von Müllera. Díky tomu byl Hitler doporučen a následně vyslán k nacionálně propagandistické práci do tábora Lechfeld. Z těchto míst jsou doložena první svědectví o rétorických schopnostech Hitlera.⁴³

Následně jej kapitán Mayr poslal 12. září 1919 na shromáždění Německé dělnické strany (Deutsche Arbeiterpartei – DAP), aby si o ní vytvořil obrázek. Tuto stranu založil 5. ledna 1919 zámečník Anton Drexler z Bavorska. V řeči DAP se objevil návrh obsahující připojení Bavorska k Rakousku, načež se Hitler rozzlobil a vmísil se do řeči. Udělal dojem na všechny přítomné, zejména na Drexlera. Poté byl Hitler přijat do Německé dělnické strany.⁴⁴

Na přelomu roku 1919/1920 se Hitler ujal stranické propagandy a s úspěchem využil svůj řečnický talent k získání nových členů. V této době zaujal největší počet Mnichovanů, kteří se připojili k DAP. V tomto období DAP svolala velkou akci v sále pivovaru Hofbräuhaus, kde Hitler vedl proslov a představil zde program, ve kterém zastával sjednocení všech Němců do jednoho Velkoněmecka a byl také zastáncem zrušení Versailleské smlouvy. Dále se domníval, že občanem státu může být jen ten, kdo má německou krev. Zastával také utvoření národní armády a vytvoření tak silné ústřední moci. Následně vznikl nový název pro tuto politickou stranu, a to Národně socialistická německá dělnická strana, známá pod zkratkou NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei).⁴⁵

Téhož roku v létě vybral Hitler symbol strany, a to hákový kříž s rameny zahnutými na pravou stranu. Kříž byl umístěný v bílém kruhu na červeném pozadí. Pro Hitlera

⁴² *Obrázky ze života Vůdce: Adolf Hitler*. Přeložil Tomáš KURKA, s. 28.

⁴³ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 54.

⁴⁴ *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 26.

⁴⁵ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 62-63.

červená barva představovala socialistické zásady strany, bílá zase nacionalistické zásady a kříž symbolizoval vítězství árijské rasy.⁴⁶

Na konci března roku 1920 byl již Hitler pro tuto stranu nepostradatelný. Hitlerovy proslovy redukovaly složité společenské, politické a ekonomické problémy Německa na jednoho společného jmenovatele, jímž byli Židé.⁴⁷

Mezitím získává Hitler na svou stranu mnoho lidí, kteří mu pomáhají s realizací uveřejňování jeho proslovů a slov. Jako byl například německý vojenský důstojník Ernst Röhm, který našetřil peníze na koupi novin pro stranu. Noviny zvané *Völkischer Beobachter* (Národní pozorovatel) měly pomoci v hlásání stranických idejí.⁴⁸ Není to jediná věc, kterou udělal. Také pomohl Hitlerovi zorganizovat jednotky SA (Sturmabteilung), neboli útočné oddíly, které se dříve nazývaly jako *Ordnertuppen* (pořádkové oddíly).⁴⁹

Mezitím se Dexler snažil spojit nacistickou stranu s dalšími krajně pravicovými organizacemi v bavorské metropoli. Jednalo se zejména o Německou socialistickou stranu. Sloučení by zvýšilo vliv těch, kteří nesouhlasili s vulgaritou Hitlerových agresivních projevů. Dané spojení politických stran Hitler v dubnu roku 1921 zmařil tím, že pohrozil rezignací. Vzhledem k důležitosti a potřebě Hitlerova talentu bylo zřejmé, že jej nenechají odejít, a tak si mohl zvolit své podmínky. Jednou z nich bylo, že se poté Hitler stal hlavním předsedou strany, a tak odsunul Dexlera na vedlejší kolej. Hitler sám přebral politickou stranu a začal si budovat vůdcovský kult.⁵⁰

Dále si Hitler získal Rudolfa Hesse, který byl nynějšímu řečníkovi zcela oddán. Tento muž opatřil Hitlerův portrét spasitelskými rysy, jež popisovaly víru v ryzost a ve vítězství, nezkrotnou sílu vůle, a že se sám nezalekne krve a bude schopen rozdupat i své přátele, jen aby dosáhl své věci.⁵¹ Hitler si získal ale i další muže, jako byl například Hermann Göring, znetvořený Joseph Goebbels, či pruský a německý generál Erich Ludendorff.⁵²

⁴⁶ *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 31.

⁴⁷ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 172.

⁴⁸ *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 31.

⁴⁹ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 68.

⁵⁰ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 179.

⁵¹ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 66.

⁵² *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 35.

V roce 1922 přišly zprávy o pochodu Benita Mussoliniho na Řím, po němž následovalo jeho jmenování do funkce fašistického vůdce italským ministerským předsedou. Tato situace nacisty velmi povzbuzovala k tomu, aby i Hitler dosáhl podobných cílů jako Mussolini. Nacisté jej začali brát fašistickou stranu jako předlohu pro jejich stranu. NSDAP proto začalo užívat titul vůdce. A v Itálii se inspirovali taktéž pozdravem pomocí zdvižení pravé ruky.⁵³

V roce 1923 se stalo mnoho událostí. Jednou z nich byla poklidná dohoda Stresemannovy vlády s Francouzi o ústupu z Porúří. Tento čin Hitlera velmi rozladil a také pro radikální nacionalisty představoval zradu národních zájmů. Bavorská vláda tušila, že se bude konat povstání, a aby tomu zamezila, tak zakázala sérii shromáždění naplánovaných nacisty. Bavorská vláda sama současně pokračovala v přípravě vlastních plánů na svržení berlínského kabinetu. Mocí v Bavorsku disponovali státní generální komisař von Kahr, bavorský krajský obranný velitel generál von Lossow a policejní šéf plukovník von Seisser. Jejich cílem bylo nastolit v Berlíně nacionalistickou diktaturu, nicméně bez Hitlera. Mezitím Hitler získává kontrolu nad Mnichovem a chce uskutečnit pochod na Berlín, aby mohl ustanovit novou vládu, ale je si zároveň vědom potřeby získat na svou stranu právě bavorskou moc. Tyto strany měly mezi sebou bohužel velmi chladné vztahy, a tak se čekalo, která strana začne svůj pochod na Berlín. Samozřejmě Hitler byl nedočkavý a chtěl všemu udělat přítrž, a tak 8. listopadu 1923 vpadl do měšťáckého pivovaru, kde se konalo setkání bavorské moci. Při tomto incidentu zazněl výstřel a Hitler prohlásil, že nyní jde o počátek národní revoluce, bavorská vláda bude sesazena a bude se vytvářet provizorní říšská vláda.⁵⁴

Hitler se snažil získat vlídnými slovy na svou stranu Kahra, Lossowa a Stressera. Po opakovaném odmítání těchto mužů se Hitler nicméně přiklonil k nátlaku a pod přísahou je donutil se připojit k NSDAP. Chvilé nepozornosti zástupců NSDAP umožnila těmto mužům zmizet a pustit se do zveřejňování informací o Hitlerově puči. Hitler zjistil, že byl podveden. Přesto chtěl dosáhnout svého a vytvořil demonstrační pochod, který se měl uskutečnit dne 9. listopadu roku 1923. Ten se nevydařil a vznikla přestřelka, při níž bylo

⁵³ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 183.

⁵⁴ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 70.

několik lidí zraněno. Někteří podlehlí na zranění postřelením a Hitler s vykloubeným ramenem uprchl. Přesto byl 11. listopadu roku 1923 dopaden.⁵⁵

V únoru roku 1924 se konal Hitlerův proces o velezradě. Zde se nečekaným překvapením obžalovaný Hitler stal žalobcem a získal si proslovem gloriolu mučedníka. Nakonec byl odsouzen, na místo trestu smrti, na 5 let ve vězení.⁵⁶

1.5 Hitler ve výkonu trestu

Adolf Hitler neměl malou celu s jednou postelí a nejpotřebnějšími věcmi. Naopak. Jeho cela byla prostorná, vzdušná a pohodlně zařízená. Zajímavostí je, že její chodili lidé navštěvovat. Po dobu pobytu v landsbergské pevnosti Hitlera navštívilo více jak 500 lidí, kteří mu přinášeli dárky, květiny, dopisy i telegramy obsahující přání všeho dobrého.⁵⁷

Po zatčení Hitlera zůstala NSDAP bez svého vůdce. Hitler se rozhodl, že se stáhne z veřejné politiky, dokud jeho svoboda nebude skutečná. Jeho pozornost začala směřovat k tvorbě vlastního díla tzv. *Mein Kampf*. Toto dílo obsahuje Hitlerův život, myšlenky a nápady. V landsberské pevnosti vznikl první svazek díla, který byl diktován Rudolfo Hessovi. Druhý svazek přišel o pár let později na přelomu roku 1925/1926.⁵⁸

I přes směřování své pozornosti k dílu však Hitler nezapomněl na svou politickou stranu. Jmenoval za svého nástupce Alfreda Rosenberga, který stanul v čele nacistické strany. Ten jediný zůstal na svobodě. Projevil se ovšem jako neschopný pro tuto funkci a NSDAP se rozpadla.⁵⁹

Ve vězení byl Hitler velmi krátce. Dne 20. prosince 1924 byl podmíněčně propuštěn za vzorné chování. A vzhledem k tomu, že mu zbývaly ještě 4 roky trestu, se musel Hitler zdržovat násilí, aby neporušil podmínky propuštění. Po čase mu byla zakázána i jakákoliv veřejná aktivita. Zejména ta, která se týkala jeho proslovů. Hitler přišel o svou jedinou zbraň, kterou nesměl použít, a to až do roku 1927.⁶⁰

⁵⁵ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 190-191.

⁵⁶ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 75.

⁵⁷ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 193.

⁵⁸ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 75-76.

⁵⁹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 196.

⁶⁰ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 82-83.

Propuštěný Hitler se pustil do opětovného sestavování NSDAP. Když se dozvěděl, že bavorský lékárník Gregor Strasser se prokázal jako dobrý organizátor, kterému se podařilo dát dohromady jednotlivé skupiny rozpadlé pravicové strany, ihned toho využil. Hitler poslal Strassera do severního Německa, aby přivedl bývalé i nové členy NSDAP. Díky Strasserovi se zvýšil čtyřnásobně počet členů, a to již ke konci roku 1925.⁶¹

Adolf Hitler se snažil získávat své bývalé i nové členy do NSDAP, ale kvůli zákazu veřejných projevů se držel v ústraní. Snažil se nechávat věcem volný průběh a začal se zajímat více o kulturu, společenský život a o svůj venkovský dům v Obersalzbergu u Berchtesgadenu. Dokonce se platonicky zamiloval do své hezké sedmnáctileté neteře Geli Raubalové. Jeho momentálně klidnější život se ale brzy opět změnil v ustavičné konání a plánování.⁶²

⁶¹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 198.

⁶² STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 84.

2 Ideologie německého nacismu

Nacionální socialismus neboli nacismus, je krajně pravicová ideologie a hnutí, jehož první představení jako politické ideologie⁶³ se objevilo v době Velké francouzské revoluce, a to v 18. století. Její hlavní zrod v Německu byl po první světové válce. V celé Evropě demokracie více či méně upadala a začaly vznikat nové ideologie a politické strany. Ty reagovaly na porážku a zklamání z podmínek mírové smlouvy, které zanechaly v lidech mnoho nenaplněných očekávání a nenávisti. Nejviditelnější to bylo právě v Německu, Itálii a Japonsku. Pro tuto práci jsou však nejpodstatnější první dvě země.⁶⁴

V Itálii vznikla v roce 1919 fašistická strana, jejímž vůdcem byl Benito Mussolini. Krátce na to vznikla v Německu Národně socialistická německá dělnická strana, kterou si po čase podmanil Adolf Hitler, později nazývaný jako vůdce neboli Führer. Právě ideologie italského fašismu byla Hitlerovou inspirací pro nacistickou stranu.⁶⁵ Politolog Andrew Heywood tvrdí, že nacionální socialismus je jistou odnoží italského fašismu. Přičemž je nutno podotknout, že obě ideologie jsou zařazovány pod tzv. totalitní režimy.⁶⁶

Totalitarismus neboli totalitní režim se vyznačuje poskytováním monopolu jedné straně na její politickou činnost. Jediná existující strana je vedena absolutní autoritou, která se tím pádem stává státní pravdou. K dosažení absolutní jednoty je potřeba využít prostředků násilí a přesvědčování, k čemuž jsou využity veškeré komunikační prostředky, jako jsou rádio, televize a tisk. Následně se většina ekonomických a profesních aktivit podřizuje státu a stává se tak jeho součástí. Veškerá státní činnost je podřízena ideologii.⁶⁷

Odvozením výrazu fašismus bylo slovo „fascis“, které označovalo svazek prutů se sekyrou, který byl poprvé použit jako odznak úředníků v antickém Římě. Struktura fašismu se skládá z antiracionalismu, boje, vůdcovství, elitismu⁶⁸, socialismu a ultranacionalismu.

⁶³ Ideologie: Ideologie je uzavřený systém přesvědčení a pojmů, který ve společnosti slouží k prosazování a ospravedlňování mocenských zájmů. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 105.

⁶⁴ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*, s. 157.

⁶⁵ Tamtéž, s. 209.

⁶⁶ Tamtéž, s. 209.

⁶⁷ ARON, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*, s. 158.

⁶⁸ Elita: Jedná se o skupinu jedinců, kteří zastávají vedoucí pozici v systému, či subsystému, jejichž rozhodování, v této roli, může mít významné důsledky pro celou společnost nebo pro daný subsystém. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 105.

Pod těmito výrazy se skrývá pohled fašistů proti Osvícenství⁶⁹ a pohrdání abstraktního myšlení. Intelektuální život byl podceňován. Zastává se názor, že se musí jednat a nejen přemýšlet. Důležitý je obrat k duši, emocím a pudům. Fašismus praktikoval tzv. politiku vůle. To znamenalo, že vůdce je jediný, kdo určuje osud svého lidu, tudíž i to, co je jeho vůlí. S čímž souvisí také boj, který je chápán jako něco přirozeného, nevyhnutelného a dobrého. Fašisté rozdělují lid do tří skupin, kdy do první se zařazuje vůdce, který disponuje autoritou. Do druhé se řadí válečníci, hrdinové, kteří se obětují pro danou věc a přesvědčení. Do třetí se řadí slabí, nečinní a nevědoucí lidé, kteří mají být jen poslušní. Další součástí fašismu, ale i nacismu, je socialismus, který byl jen jakýsi pokus zajistit si podporu městského dělnictva. Ti nesouhlasili s buržoazním kapitalismem, protože společné dobro stojí výš než to soukromé.⁷⁰

V mnoha výše zmíněných bodech se nacismus podobá fašismu, jako například v dělení lidu. Kdy druhá skupina je u nacismu přiřazována k německému SS (Schutzstaffel), neboli Ochranný oddíl. Jak fašismus, tak i nacismus využívaly propagandu, ale v největším měřítku se to týká hlavně nacismu. Tyto ideologie se ale rozcházejí v pojmech rasa a rasismus. Fašistická strana přijímala každého bez rozdílu, naopak nacismus byl otevřený jen jedné panské rase, jíž byli árijci. Tito lidé byli modroocí, světlolvasí a v případě mužů také vysocí s širokými rameny. K tomu se připojuje také nenávist vůči Židům, která vznikla již v době křesťanského středověku. Hitler tuto nenávist ještě více rozšířil a přikládal jim vinu za vše, co se událo německé zemi. Z toho vyplývá, že se jedná jen o ideologii jedné rasy, která chce vládnout všem.⁷¹ Myšlenkou vlády pouze jedné rasy se nechal nacismus inspirovat od filozofa Friedricha Nietzscheho, který přišel s ideou tzv. nadčlověka. A právě pro nacismus se jednalo o již výše zmíněnou árijskou rasu.⁷²

Nejvyšším dovršením fašistické rasové ideologie v Německu byla tzv. doktrína panské rasy, se kterou přišel jeden z nejvlivnějších členů NSDAP Alfred Ernst Rosenberg. Jeho teorie je založená na tom, že árijská rasa je panská rasa. Ostatní národy, kmeny či

⁶⁹ Osvícenství: Osvícenství je filozofické, kulturní i politické a hospodářské hnutí 18. století. Toto hnutí je přesvědčeno, že by se měl člověk řídit svým rozumem než vírou. NĚMEC, Václav. Osvícenství. In: *Dějepis.com* [online].

⁷⁰ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*, s. 209-217.

⁷¹ Tamtéž, s. 209-217.

⁷² VERNER, Pavel. *Propaganda a manipulace*, s. 34.

rasy byly prohlášeny za nižší.⁷³ Toto smýšlení přináší i tzv. antisemitismus, ve kterém se jedná o nepřátelství či předpojatost vůči Židům, kteří představují členy náboženského judaismu, etnickou skupinu nebo rasu. S tím je též spojený tzv. rasový antisemitismus, který říká, že Židé jsou, bez ohledu na náboženské vyznání, rasově oddělenou skupinou. Na základě tohoto tvrzení jsou nižší rasou, která je „hodna“ jen pohrdání.⁷⁴ A tak se stali Židé v nacistickém smýšlení hlavním protivníkem, kterého je nutno se zbavit, jestliže chce nacistická ideologie zvítězit a Němci být jedinou a nejvyšší rasou. Židé byli v rasistických představách Adolfa Hitlera považováni za podřadný národ neschopný vlastní tvůrčí aktivity a pouze parazitující na árijských národech.⁷⁵

V průběhu druhé světové války vytvořili představitelé nacistické ideologie a praxe, jmenovitě říšský vůdce SS Heinrich Himmler, prominentní nacista Reinhard Heydrich a německý nacistický funkcionář Adolf Eichmann, plán tzv. konečného řešení židovské otázky, neboli Endlösung. Na základě něj probíhala genocida židovského obyvatelstva. K tomu nacisté využívali plynové komory v koncentračních táborech.⁷⁶

S tím vším souviselo cílené rozšiřování nové árijské generace. Pro nacistickou ideologii bylo mateřství jedinou vhodnou úlohou ženy. Proto byla roku 1921 vydána směrnice, podle níž ženy nesměly zastávat vysoké politické funkce. Ženy měly plnit pouze biologickou funkci, jak již bylo zmíněno, bez ohledu na citovém zaujetí. K tomu pomohl projekt zvaný Lebensborn. Tato organizace byla založena v roce 1935 Heinrichem Himmlerem, který byl vůdcem jednotek SS, a proto tento projekt spadl pod vliv těchto jednotek. Himmler považoval tyto elitní jednotky za hlavní nástroj rozmnožování a vzniku nového národa árijců. Cílem byla podpora rasově a geneticky hodnotné velké rodiny. Proto byly důležité ženy, které měly i správné genetické vlastnosti, aby na svět přišel „kvalitní“ potomek.⁷⁷

Hitler byl také odpůrcem slabých a nemohoucích lidí, tedy fyzicky a duševně postižených, které zprvu nechával sterilizovat a po roce 1939 vyvražďovat. Více byl rasismus rozšířený a viditelný v nacistické ideologii oproti fašismu. Benito Mussolini přijal

⁷³ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*, s. 138.

⁷⁴ EMMERT, František. *Holocaust*, s. 6.

⁷⁵ JÄCKEL, Eberhard. *Hitlerův světový názor: projekt jedné vlády*, s. 48.

⁷⁶ PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Totalitární režimy 20. století v Evropě*, s. 24-25.

⁷⁷ CLAY, Catrine a Michael LEAPMAN. *Panská rasa: Nacistické Německo a experiment Lebensborn*, s. 57-62.

v roce 1937 antisemitské zákony proto, jen aby uklidnil Hitlera a Německo. Sám tomu ovšem nepřizpůsobil jediný čin. Hlavním cílem nacistického režimu bylo dobytí území a vytvoření rozsáhlé říše.⁷⁸

2.1 Německý nacismus

Nacismus je ideologií NSDAP, která v sobě kombinuje nacionalismus, fašismus, rasismus a antisemitismus. Tato ideologie, její myšlenky a názory jsou popsány v Hitlerově, již výše zmíněné knize *Mein Kampf*, která zprvu nebyla příliš čteným a slavným dílem. Slávu toto dílo získalo v momentě Hitlerova vzestupu, neboli v období tzv. Třetí říše. Zajímavostí je, že členové nacistické strany a německého státu si museli dílo zakoupit. Kdo knihu neovlastnil, bylo to bráno jako takřka vlastizrada. A nejen to. Dále bylo vydáno nařízení, aby si knihu zakoupily například všechny veřejné knihovny.⁷⁹

Typickým rysem Hitlerovy knihy byla tematická roztržitost. Zabýval se například problematikou výchovy, divadelnictvím, filmy, uměním, literaturou, historií, sexuálními otázkami či prostitutkami. Současně s těmito záležitostmi posuzoval i nejzávažnější problémy hospodářského, politického a sociálního charakteru.⁸⁰

Jednou z centrálních otázek nacistické ideologie byl rasový problém, jak již bylo výše zmíněno. V *Mein Kampf* se Hitler zmiňuje o vyšší a nižší rase. Tyto rasy se dle něho nesmí mísit, protože právě ta nižší obsahuje skupinu lidí, jako jsou Židé, Romové, handicapovaní jedinci a další. Německý národ se nesmí, dle slov Hitlerových, „kontaminovat“, a proto bylo nutné přistoupit k jejímu vyhlazování a to zejména u židovské rasy. Ona dle něj zapříčinila například rozpoutání první světové války i porážku německé říše apod. Bojovat proti Židům tedy znamenalo zachraňovat árijského ducha německého lidu. Právě proto se Hitler zaměřoval na politiku mládeže, která byla podřízena záměru zachovat její rasovou čistotu a čistotu těla. Proto podporoval sport a mladí byli vychováni k disciplíně a agresi. Nedílnou součástí ideologie byl i pohled na ženy, které podle něj zastávaly jen biologickou funkci, jíž bylo přivádět potomky na svět. Dalším základním bodem nacistické ideologie bylo přesvědčení, že se Němci musí rozšířit za své hranice a dobýt východní země. Síla těchto argumentů spočívala zejména ve schopnosti

⁷⁸ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*, s. 217-227.

⁷⁹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 193.

⁸⁰ CESAR, Jaroslav a Bohumil ČERNÝ. *Nacismus a třetí říše*, s. 37.

ovlivňovat veřejné mínění, zapojit se do systému hodnot, které byly v tehdejší době v krizi, a nové by tak mohly být považovány za alternativní a nejvyšší pravdu.⁸¹

Demokracie měla tedy být nahrazena vůdcovským principem. Totalitní režim, diktatura⁸² menšiny nad většinou, neomezená nadvláda vykořisťovatelů nad vykořisťovanými a kapitál nad proletariátem, byly další z hlavních ideologických zásad nacismu.⁸³

2.2 Program NSDAP

Nacionální socialismus se zrodil v Německu po první světové válce v době hospodářského poklesu, který postihl celý svět a který představoval jednu z fází všeobecné modernizační a civilizační krize. V roce 1919 vznikla Německá dělnická strana, DAP, která se v únoru 1920 přejmenovala na Nacionálněsocialistickou německou dělnickou stranu, či jak je již v této práci uvedeno NSDAP.⁸⁴

Již dříve Adolf Hitler, jako člen DAP, přišel s názorem, že strana nemůže fungovat bez svého vlastního programu. Ten by totiž definoval její cíle, díky nimž by strana mohla získat další podporu obyvatelstva. Současně s přejmenováním DAP byl představen i 25 bodový program.⁸⁵ Ten zněl takto:

1. Na základě práva požadujeme sebeurčení národů, sjednocení všech Němců a vznik Velkého Německa.
2. Požadujeme zrovnoprávnění německého národa s ostatními národy a zrušení mírových smluv, jimiž je Versailleská smlouva a Saintgermainská mírová smlouva⁸⁶.

⁸¹ MINERBI, Alessandra, FLORANI, Flavio, ed. *Nacismus*, s. 43-44.

⁸² Diktatura: Je to neomezená vláda jednotlivce, skupiny, strany nebo třídy v konkrétní zemi. Na venek může být legitimizována. Dále si stanovuje cíle, k nimž používá například policii, aby si nastolila pořádek. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 63.

⁸³ CESAR, Jaroslav a Bohumil ČERNÝ. *Nacismus a třetí říše*, s. 41.

⁸⁴ BROZAT, Martin. *Uchopení moci: vzestup NSDAP a zničení vémarské republiky*, s. 81.

⁸⁵ KERSHAW, Ian. *Hitler 1889-1936: Hybris*, s. 147.

⁸⁶ Saintgermainská smlouva: Jednalo se o jednu z prvních mírových smluv po první světové válce, jejímž cílem bylo ukončit válečný stav a rozštěpit rakouské části dřívějšího Rakouska-Uherska a vytvořit nový rakouský stát. GILBERT, Martin. *První světová válka: úplná historie*, s. 681.

3. Požadujeme zemi a půdu pro obživu našeho lidu a usídlení našeho zvětšujícího se obyvatelstva.
4. Státním občanem může být pouze soukmenovec. Soukmenovcem je pouze ten, kdo má německou krev, bez ohledu na vyznání. Žádný Žid nemůže proto být soukmenovcem.
5. Kdo není státním občanem, může žít v Německu pouze jako host, který musí podléhat cizineckým zákonům.
6. Právo rozhodovat o řízení státu a jeho zákonech může příslušet pouze státním občanům. Proto požadujeme, aby každý veřejný úřad, je jedno jaký, ať už v Říši, zemi nebo obci, byl vykonáván pouze státními občany. Bojujeme proti zkorumpovanému parlamentnímu hospodářství a obsazování úřadů pouze podle potřeby stran bez ohledu na charakter a schopnosti uchazeče.
7. Požadujeme, aby se stát v první řadě zavázal, že zajistí možnosti výdělku a životní perspektivy státním občanům. Pokud není možné uživit všechny příslušníky státu, je potřeba vykázat z Říše příslušníky cizích národů, tedy těch, kteří nejsou státními občany.
8. Je potřeba zabránit další migraci ne-Němců. Požadujeme, aby byli ihned přinuceni opustit Říši, obzvláště jestliže se ne-Němci přistěhovali do Německa po 2. srpnu roku 1914.
9. Všichni občané státu musí mít stejná práva a povinnosti.
10. První povinností každého občana státu musí být (produktivní) duševní nebo tělesná práce. Činnost jednotlivce nesmí ohrožovat zájmy celku, ale naopak musí probíhat v rámci celku a pro prospěch všech. Proto tedy požadujeme:
11. Zrušení bezpracných příjmů získaných bez vynaložení úsilí tj. odstranění úrokového zotročení.
12. S ohledem na nesmírné oběti na majetku a krvi, které požaduje každá válka na svém lidu, musí být osobní válečné obohacování označeno jako zločin proti národu. Proto požadujeme navrácení válečných zisků, a to bez zůstatku.
13. Požadujeme zestátnění všech (dosud) vzniklých trustů (podniků).
14. Požadujeme rozdělení zisků velkopodniků.
15. Požadujeme vytvoření velkorysého systému péče o staré občany.
16. Požadujeme vytvoření zdravého středního stavu a jeho podporu, okamžité zespolečenštění velkých obchodních domů a jejich pronajmutí za nízké ceny

- malým živnostníkům, co největší zohlednění všech malých živnostníků při dodávkách státu, zemím nebo obcím.
17. Požadujeme pozemkovou reformu přizpůsobenou našim národním potřebám a vytvoření zákona o vyvlastnění půdy pro veřejně prospěšné účely bez náhrady. Požadujeme odstranění pozemkové daně a zabránění spekulacím s půdou.
 18. Požadujeme nemilosrdný boj proti těm, kteří svou činností poškozují společné zájmy. Sprosté zločince, lichváře, a jim podobné je třeba potrestat smrtí, a to bez ohledu na jejich vyznání a rasu.
 19. Žádáme, aby bylo římské právo sloužící materialistickému světovému názoru nahrazeno německým obecným právem.
 20. Aby bylo každému schopnému a pilnému Němci umožněno dosáhnout vyššího vzdělání a tím také vedoucího postavení. Stát se musí postarat o důkladné budování naší lidově-vzdělávací soustavy. Učební osnovy všech vzdělávacích zařízení je třeba přizpůsobit potřebám praktického života. Pochopení státní myšlenky je třeba podporovat již od počátku školní výchovy (v občanské výchově). Požadujeme, aby bylo zvláště nadaným dětem chudých rodičů bez ohledu na jejich stav nebo postavení poskytnuto vzdělání na náklady státu.
 21. Stát se musí postarat o povznesení zdraví lidu, a to ochranou matky a dítěte, zákazem práce mladistvých, zvyšováním tělesné zdatnosti na základě povinné tělesné a sportovní výchovy ze zákona a větší podporou všech spolků, které se zabývají fyzickou výchovou mládeže.
 22. Požadujeme odstranění žoldněřského vojska a vytvoření lidové armády.
 23. Požadujeme uzákonění boje proti vědomým politickým lžím a jejich rozšiřování v tisku. Pro vytvoření německého tisku, požadujeme, aby:
 - a. všichni spisovatelé a spolupracovníci novin, které vycházejí v německém jazyce, museli být soukmenovci,
 - b. vydávání neněmeckých novin podléhalo výslovnému povolení státu,
 - c. bylo ne-Němcům zákonem zakázáno finančně se podílet na vydávání německých novin nebo je ovlivňovat. Jako trest za takový přestupek požadujeme takový novinářský podnik zavřít a ne-Němce, kteří se na něm podíleli, okamžitě vykázat z Říše.
 - d. Noviny, které by se prohřešily proti obecnému zájmu, je třeba zakázat. Požadujeme zákonný boj proti takovému uměleckému nebo literárnímu

směru, který působí na život našeho lidu destruktivním vlivem, a uzavření všech institucí, které se prohřešily proti výše uvedeným požadavkům.

24. Požadujeme svobodu všech církevních vyznání ve státě, pokud tyto neohrožují jeho existenci nebo se neprohřešují proti mravnosti a morálce germánské rasy. Strana jako taková zastává stanovisko pozitivního křesťanství, ale neváže se na určité vyznání. Bojuje proti židovsko-materialistickému duchu v nás a mimo nás a je přesvědčena, že trvalé uzdravení našeho lidu se může dít pouze zevnitř na základě: Obecného zájmu, který stojí před zájmem jednotlivce.
25. Pro splnění všech těchto požadavků požadujeme: vytvoření silné centrální moci Říše, bezpodmínečnou autoritu politického ústředního parlamentu nad celou Říší a jejími organizacemi obecně. Vytvoření stavovských a profesních komor za účelem provádění rámcových zákonů, vydaných státem, v jednotlivých spolkových státech.^{87, 88, 89}

Těchto 25 bodů bylo zakončeno tím, že vůdcové strany slibovali, že budou vytrvale postupovat s cílem realizace předešlých bodů a pokud bude zapotřebí, tak i s nasazením vlastních životů. Lidé na základě těchto slov a bodů nadšeně tleskali a jákali.⁹⁰ Jak již bylo zmíněno, o nějaký čas později se Adolf Hitler dostal roku 1921 do popředí této strany a začal být známý.

⁸⁷ HOLER, Walther. *Der Nationalsozialismus: Dokumente 1933-1945*, s. 28-31.

⁸⁸ ANTOŠ, Michal. Historická paralela. In: *Denník N - Nezávislý denník* [online].

⁸⁹ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 70.

⁹⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler 1889-1936: Hybris*, s. 151-152.

3 Úloha a význam propagandy NSDAP

Tato kapitola se bude věnovat úlohou propagandy. Ta v sobě zahrnuje veškerá veřejná média, jako jsou tisk, rádio a film, jež byla prostředníkem mezi politikou a veřejností. Veřejná média rozšiřovala velkou škálu zpráv a informací. Do veřejného dění můžeme zařadit i akce, jakými byly například průvody, manifestace a pochody SS. Propagace byla jednou z nejsilnějších stránek Národně socialistické německé dělnické strany, jejímiž hlavními propagátory byli Adolf Hitler a Joseph Goebbels. Ti se snažili se svými proslovů zaujmout masy lidí a ovlivnit je. Než se však dostane tato kapitola až k těmto vlivným lidem, bude zmíněna propaganda z období Výmarské republiky.

3.1 Výmarská republika a propaganda

Pojem propaganda pochází z latinského slova „propagare“, které znamená rozšiřovat, rozmnožovat a rozhlášovat. Slovo propaganda vzniklo v roce 1622 a už tehdy se jednalo o jednostranné šíření idejí. V 19. století se poté propaganda napevno propojila zejména se šířením politických myšlenek a doktrín. Negativní charakter získala propaganda až ve 20. století s příchodem první světové války a válečné propagandy. Proto je propaganda chápána jako promyšlený a záměrný pokus o ovlivňování chování a názorů určité skupiny lidí vlivem jednostranného použití komunikačních prostředků, které se zaslужují o zkreslení podávaných informací. V Německu se propaganda datuje od roku 1920, kdy v tomto roce vznikla NSDAP a spolu s ní i její program, který se stal pro nacisty velkým symbolem.⁹¹

V období mezi léty 1919 a 1933 existovala tzv. Výmarská republika. Již v roce 1920 se konalo první pokusné rozhlasové vysílání zorganizované Říšským ministerstvem pošt. Avšak první pravidelné vysílání se začalo odehrávat až od roku 1923 prostřednictvím Radio-Stunde v Berlíně. Čas vysílacích hodin byl od 8:00 ráno do 20:00 večer. Už v brzkých hodinách bylo slyšet z mikrofónu: „*Pozor! Tady je vysílací stanice Berlín Voxhaus, na vlně 400. Přinášíme Vám krátké sdělení, že zábavný program berlínské*

⁹¹ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 50-69.

vysílací stanice Voxhaus začíná.“⁹² Od tohoto roku se počet posluchačů markantně zvýšil. Tento vývoj se zasloužil o další vznik rozhlasových stanic. Od roku 1924 vznikly další stanice, a to například v Lipsku, Mnichově, Frankfurtu, Stuttgartu a dalších městech.⁹³

Politické dění nebylo součástí jen obvyklého normálního života, ale bylo spojené i s německým tiskem. Například liberální noviny, *Frankfurter Zeitung* (Frankfurtské noviny), vycházely ve velkém formátu a těšily se respektu i v zahraničí. Další asi tři čtvrtiny z politicky orientovaného tisku zachovávaly věrnost straně Centrum nebo sociální demokracii. Dále také sociálnědemokratický list *Vorwärts* (Kupředu) či komunistický *Rote Fahne* (Rudý prapor) představovaly klíčový nástroj stranické propagandy. Například Alfred Hugenberg se těšil pověsti mediálního manipulátora. Vlastnil novinové vydavatelství Scherl a později získal tiskovou agenturu, díky níž zásoboval Výmarskou republiku informacemi, zprávami a komentáři. Ke konci dvacátých let 20. století se stal Hugenberg vlastníkem filmové společnosti UFA. Své mediální impérium používal k propagaci vlastní ideologie německého nacionalismu, díky níž šířil poselství, že nadchází chvíle pro obnovení monarchie.⁹⁴

Na politické dění měl vliv také bulvární tisk, který byl v období Výmarské republiky velmi oblíbený. Právě bulvární tisk podkopávala politiku. Byl levný, velikostně menší formát než klasický tisk, ale obsahově byl velmi bohatý. K nalezení zde byly obrázky, články o sportech, filmech, zprávách, zločinech, skandálech a o senzacích. Nejznámější v této době byly *Nachtausgabe* (Noční vydání), *Welt am Abend* (Večerní svět) či tzv. *Tempo*. To nebylo vše. Součástí dění ve Výmarské republice byla i literární díla, tvorba hudby a jiných druhů umění. Lidé tak reagovali na různé situace, nelibost i nesouhlas dění v republice. K tomu se přidával i rozhlas, který zaznamenal v roce 1926 přes milion registrovaných posluchačů v Německu.⁹⁵

Jak již bylo zmíněno, německý vojenský důstojník Ernst Röhm zakoupil pro NSDAP noviny, které měly pomoc v hlásání stranických idejí. Jednalo se o tzv. *Völkischer Beobachter* (Národní pozorovatel). Tyto noviny byly hojně využívány.⁹⁶ Mezitím se Adolf

⁹² GLÄSSGEN, Heinz. *Im öffentlichen Interesse: Auftrag und Legitimation des öffentlich-rechtlichen Rundfunks*, s. 22.

⁹³ PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*, s. 256.

⁹⁴ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 128.

⁹⁵ Tamtéž, s. 130-132.

⁹⁶ *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 31.

Hitler věnoval své jediné zbrani, již byly projevy. Po příchodu Josepha Goebbelse do NSDAP mu Hitler svěřil propagandu nacismu v Berlíně. Goebbels pro ovládnutí Berlína vytvořil taktiku, v níž začal vyzdvihovat přínos příslušníků pořádkových sil, jimiž byly Schupa (Schutzpolizei) neboli pořádkové složky. Veškerá případná agresivita byla mířena proti komunistům. Zároveň ve svých projevech zesměšňoval Židy, kteří byli součástí Schupa, aby rozdmýchal rasové nepokoje i uvnitř policie. V této době také Goebbels založil i vlastní noviny *Der Angriff* (Útok). Mimo propagandy směrem k policii se Goebbels snažil budovat i propagandu založenou na citech. V Berlíně mu k tomu velmi posloužila postava Horsta Wessela, příslušníka SA, který byl zabit komunisty. Podařilo se mu postavu Wessela zbožštit a na základě toho se Wessel stal sjednocujícím symbolem pro propagandu v Berlíně i v Německu.⁹⁷

Již v tomto období byli Adolf Hitler a Joseph Goebbels velmi známí. Goebbels svou taktikou a schopností a Hitler svými proslovy, brzy na to svou knihou *Mein Kampf* a nakonec za pomoci Goebbelse obsazením veřejných médií. Toto se však už zařazuje do období, kdy je Adolf Hitler jmenován říšským kancléřem a začíná nová epocha Německa.⁹⁸

3.2 Třetí říše a propaganda

Období Třetí říše se zasazuje mezi léty 1933 až 1945. Tato epocha pomalu začíná 30. ledna 1933, kdy byl Adolf Hitler Paulem von Hindenburgem jmenován říšským kancléřem. Tím započalo tzv. uchopení moci. Téhož roku v dubnu se stal Joseph Goebbels říšským ministrem, který vedl ministerstvo pro lidovou osvětu a propagandu. Dne 30. června 1933 končí období Výmarské republiky a začíná nová éra Třetí říše.⁹⁹

Po nástupu nacistů k moci v roce 1933 se obsah a styl vedení propagandy ve svých základech neměnil, pouze se prohluboval. Příkladem je, že začali vyvolávat emotivnost u širokých mas lidí. Toho docílili například ustavením svátků, které zohledňovaly některé významné události nacistické historie, jako třeba 24. únor, kdy vznikl program NSDAP či 20. duben, kdy se narodil sám Führer a další. Což je spojeno se získáním si lidu z venkova

⁹⁷ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 71-72.

⁹⁸ *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 31.

⁹⁹ PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*, s. 263.

na svou stranu. Tak NSDAP zvolila jinou taktiku, kdy nahrazovala přirozenou roli kostela jako centra obce. Strana zastupovala a organizovala oslavu svátků například den sklizně nebo prvního májového dne. NSDAP se snažila působit na venkov sociálně a ekonomicky, naslouchala problémům občanů a snažila se je řešit.¹⁰⁰

Již Joseph Goebbels se jednou vyjádřil k propagandě slovy: „*Propaganda nemá vůbec být ani slušná, ani něžná, ani měkká, ani pokorná; propaganda má vést k úspěchu.*“¹⁰¹ Když byl v roce 1930 zabit Wessel komunisty, tak ihned využil jeho smrti, k tomu, aby se stala symbolem nacistické strany. Vytvořil mu tzv. kult mučedníka pro věc Třetí říše. U pohřbu Wessela zazpívali nacisté jeho napsanou píseň, kterou po roce 1933 proměnili v bojovou hymnu Třetí říše, společně se zavedenou skladbou Deutschland, Deutschland über alles.¹⁰²

Goebbels využíval principy propagandy. Jeden z principů se týká toho, že propagandista musí mít přístup k informacím o událostech ve společnosti a k informacím o veřejném mínění. A další popisuje, že propaganda musí být plánována a prováděna jen jedinou autoritou. Propaganda musí ovlivnit politiku a akceschopnost nepřítele a propaganda musí vzbudit zájem veřejnosti či musí být proto šířena sdělovacími prostředky, které vzbuzují pozornost. A právě pro vzbuzení zájmu lidí tu byl důležitý jak Goebbels, tak především Adolf Hitler. Ten se při svých veřejných projevech vžíval do stavů přímo a nechával se sám sebou unášet. Dokázal pronést až deset projevů denně. Byl hluboce přesvědčen o správnosti toho, co říkal. Jeho projevy byly cílevědomě připravované. Samotný začátek projevu dramatizoval, než začal mluvit, dlouho mlčel. Jeho silnými stránkami projevů byla mimika, gesta a vyvolávání emocí.¹⁰³

Základem mediální komunikace byl nacistický tisk. Již pro malé děti byly vydávány obrázkové knížky s antisemitskou tematikou, jako například čítanka Der Giftpilz (Jedovatá houba). Přičemž v denním tisku byl kladen důraz na masovost, jednoduchost a stereotypy.¹⁰⁴ Od roku 1933 vedl tisk Říšské tiskové komory německý nacističtí Max Amann. Jeho vedení tisku se zasloužilo o zrušení kolem 230 levicových zaměřených

¹⁰⁰ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 73-75.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 70.

¹⁰² EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 253-255.

¹⁰³ VERNER, Pavel. *Propaganda a manipulace*, s. 35-38.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 33.

novin. Chvíli na to Goebbels vypracoval tzv. tiskový zákon, který měl zohledňovat úlohu tisku jako nástroje, jenž měl sloužit zájmům vlády a státu. Dále nechal Amann vytvořit nařízení, která znamenala definitivní kontrolu tisku, a zároveň odstraňovala nezdravý konkurenční tisk. Znamé noviny také byly Der Stürmer (Útočník), či Kladderadatsch (Hluk).¹⁰⁵

To, co bylo zajímavé v německých novinách řízených samotným Goebbelsem, bylo, že nikdy nebylo napsáno, že by Židé museli být, či že budou vyhlazeni. Naopak, zpráva, která byla často užívána až do konce druhé světové války, zněla takto: „*Židé jsou naším neštěstím, musíme se před nimi mít na pozoru.*“¹⁰⁶ Přičemž propaganda využívala ve velké míře jazyk, se kterým si hrála. Vytvářela nová slova, která pak opakovali, jako například Blitzkrieg (blesková válka), Nervenkrieg (válka nervů) či Staatsakt (státní akt) apod.¹⁰⁷

Mimo tisk byl velmi důležitý rozhlas a filmy, prostřednictvím nichž Goebbels realizoval nacistickou propagandu. Právě dne 18. srpna 1933 řekl ve svém proslovu: „*Co je tisk pro 19., to bude rozhlas pro 20. století.*“¹⁰⁸ Proto není překvapením, že právě Goebbels tlačil na výrobce rádií, aby vytvářeli levné rádiové přijímače, které si budou moci zakoupit úplně všichni. Byla to jistota, že se každý projev dostane do každého kouta německého národa. Důležité je podotknout, že lidé mohli přijímat pouze německé rádiové spojení a žádné jiné.¹⁰⁹

Nakonec oblíbenou částí byly filmy. Goebbels je měl ve velké oblibě. V roce 1934 navrhl říšský filmový zákon, který zavedl přímou cenzuru, skrze něž mohl stát kontrolovat a regulovat, jaké filmy se budou točit. Zajímavostí je, že se v Norimberku konaly sjezdy nacistů, a právě v roce 1934 vznikl film z tohoto sjezdu. Tento film se považuje za symbol německé filmové propagandy. Jedná se o tzv. Triumph des Willes (Triumf vůle), který natočila slavná režisérka Leni Riefenstahlová. Tuto režisérku obdivovali a využili Hitler

¹⁰⁵ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 75-76.

¹⁰⁶ HAFNER, Sebastian. *Od Bismarcka k Hitlerovi: pohled zpět*, s. 167.

¹⁰⁷ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 79.

¹⁰⁸ GOEBBELS, Joseph. *Dr. Joseph Goebbels: poznání a propaganda: komentovaný překlad vybraných projevů*, s. 32.

¹⁰⁹ VERNER, Pavel. *Propaganda a manipulace*, s. 41.

a Goebbels pro své propagandistické cíle. Natočila také slavný film o olympiádě v Berlíně (1936) – Olympia. Filmy měly vyvolávat jistou sounáležitost uvnitř německého národa.¹¹⁰

Média kromě toho, že společnosti zprostředkovávala emocionalitu a symboly, sloužila také nacistům k přímému pronikání do společnosti. V tomto ohledu šlo nacismu o výchovu dětí a mladých lidí, stejně jako o kontrolu a řízení volného času všech občanů. Nacistický světový názor zaujímal hlavní místo v učebních osnovách. Což podtrhávají slova Adolfa Hitlera, který říkal, že žádný chlapec nebo dívka nesmí opustit školu bez toho, aby se naučili nezbytnost a podstatu čistoty krve. Dále byly také děti ovlivňovány masovými společenskými organizacemi jako Hitlerjugend nebo Svazem německých děvčat. Propaganda se také zabývala a hovořila o dálnicích a automobilech. Zajímavostí je, že bylo i navrženo auto tzv. Volkswagen (lidové auto).¹¹¹

Adolf Hitler a Joseph Goebbels byli hlavními propagandisty nacionálního socialismu. Oba velmi dobře věděli, která slova v který moment využít. Vše vedli dle svého přesvědčení a rozhodnutí. Průběhem času se ale situace změnila a i těmto sdělovacím prostředkům nadešel čas konce. Dne 1. května 1945 byla všechna vysílací střediska použita naposledy. V ten den zazněla také poslední zpráva, ve které se tvrdilo, že Adolf Hitler zemřel „hrdinsky“ v boji proti Rusům.¹¹²

¹¹⁰ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 77-78.

¹¹¹ Tamtéž, s. 79.

¹¹² PÜRER, Heinz. *Medien in Deutschland: Presse-Rundfunk-Online*, s. 109.

4 Vznik a vývoj NSDAP 1925 - 1945

Již z názvu je patrné, jaké problematice se tato kapitola bude věnovat. Jedná se o nejčinnější a nejdůležitější období pro tuto stranu. Období započalo opětovným založením NSDAP, které se uskutečnilo roku 1925. Aby si tato strana získala své místo v politickém dění, musela vynaložit značné úsilí. Během tohoto vytrvalého plánování a snažení došlo roku 1929 ke krachu na newyorské burze, který ovlivnil celé Německo. Ačkoliv se vláda snažila ekonomickou situaci vyřešit, nedařilo se jí to. Toho využil Adolf Hitler, který dal lidu práci a díky tomu si získal mnoho občanů na svou stranu. Tento vývoj vedl k vzestupu Hitlera a jeho politické strany u voleb do říšského parlamentu. Roku 1933 začíná úplný „rozkvět“ Národně socialistické německé dělnické strany.

4.1 Návrat NSDAP

Dne 26. února 1925 svolal Adolf Hitler bývalé příznivce hnutí, aby znovu založili stranu na místě, kde utrpěli listopadovou porážku. Jednalo se o mnichovský měšťanský pivovar. V tento den si Hitler opět sjednotil a podmanil veškeré příznivce NSDAP. Jenže ještě téhož roku na jaře přišel Hitler o svou jedinou zbraň, jíž byly jeho veřejné projevy. Bavorská vláda tyto projevy Hitlerovi zakázala. V důsledku situace se Hitler v letech 1925 až 1926 stáhl ze stranické práce. Jen příležitostně napsal článek pro list *Völkischer Beobachter* (Národní pozorovatel). Navíc, aby strana NSDAP nezůstala zcela bez vedení, přenechal Hitler severní a západní část Německa pro NSDAP právě Gregoru Strasserovi, který se už dříve prokázal jako schopný organizátor, když pro stranu NSDAP získal mnoho nových členů. To bylo vidět již na konci roku 1925, kdy se počet členů strany zvýšil na 27 000 a v roce 1928 až na 108 000. Ačkoliv byl Strasser velmi schopný, vzniklo mezi Hitlerem a Strasserem jisté napětí. Důvodem bylo Hitlerovo stažení se do ústraní kvůli zákazu přednášení jeho projevů a Strasserova zvyšující se popularita. Strasser totiž nevedl stranu tak radikálně, jak si představoval Hitler. Dne 14. února 1926 bylo proto Hitlerem svoláno zasedání NSDAP v Bamberku. Zde započal přednášet svůj projev, díky němuž si opět ve straně prosadil své místo vůdce. Spojení těchto dvou protikladů se přesto ukázalo jako velmi cenná spolupráce. *„Na jedné straně je nimbus a podmanivá působivost vůdčí osobnosti se zvěstovatelským posláním a na druhé straně je rozvážná a poctivá organizační*

píle a úsilí krajně vytižených, nezištných aktivistů.“¹¹³ Na základě toho se vytvořila dělba práce s nezpochybnitelnou stranickou jednotou, která umožňovala náborovou schopnost strany.¹¹⁴

Prozatím zůstává nacistická strana sjednocenou, ale malou organizací. Její vliv byl velmi malý, jak se ukázalo v zemských volbách roku 1926, kdy nacistická strana získala okrajově nízké výsledky, které se pohybovaly okolo 1-2 %. Proto se velitelé strany snažili stále ovlivňovat lid a získávat si nové členy na svou stranu. Kroky byly však malé. Avšak bezprostředně po zrušení Hitlerova zákazu veřejných projevů, se chod začal měnit, protože mohl opět ovlivňovat lid svými proslovy, jimiž je dokázal vyburcovat.¹¹⁵

Jak již bylo zmíněno, v roce 1928 se počet členů strany zvýšil, což bylo zásluhou Gregora Strassera. Avšak zajímavostí bylo, že od roku 1923 vznikla i ženská nacistická organizace vedená Elsbeth Zanderovou, jejíž strana se roku 1928 připojila k NSDAP, byť Hitler zastával názor, že do politiky ženy nepatří. Avšak počet navýšených hlasů, které strana získala díky této organizaci, přesvědčila Hitlera dočasně změnit názor. Tato síla hlasů se projevila v roce, kdy se konaly volby do říšského sněmu, a počet hlasů se zvýšil na 2,8 %. Zde byl již patrný posun, nicméně se stále ukazovalo malé zastoupení voličů této strany oproti jiným stranám. Proto se období mezi léty 1928 až 1929 stalo obdobím vytváření nové základní struktury nacistické strany.¹¹⁶

Od roku 1929 měli na starost NSDAP právě Adolf Hitler, Joseph Goebbels, Gregor Strasser a Rudolf Hess. Ti měli zajistit pevné vedení pro mladší generaci nacistů. Počet členů se zvyšoval až překvapivě rychle. Dělníci, zemědělci a obyvatelé venkovských oblastí se začali přiklánět k pravicové nacistické straně. Počet členů NSDAP se zvýšil ze 100 tisíc na 150 tisíc.¹¹⁷ Hlasy pro tuto stranu se začaly přičítat. V červnu roku 1929 převzala nacistická strana moc v první radnici ve středoněmeckém městě Coburg. Nacisté zde získali z celkového počtu 25 křesel nadpoloviční většinu, tedy 13 křesel do městské

¹¹³ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 93.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 87-93.

¹¹⁵ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 202.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 207.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 206.

rady, což znamenalo, že na tomto místě začalo mít NSDAP rozhodující vliv. To se poté ukázalo jako první krok směrem vzhůru pro NSDAP.¹¹⁸

Vzestup této strany nebyl jen o sbírání starých, či nových členů do strany, ale také o jednotkách ochrany, které by podporovaly NSDAP. Už když byl Adolf Hitler propuštěn z vězení, pocítil potřebu zformovat novou gardu, protože se bál o své postavení. K tomu se sám vyjádřil slovy: „*Když jsem se vrátil z Landsbergu, organizace byla rozbitá do mnohdy soupeřících skupin. Říkal jsem si, že bych potřeboval osobní gardu, třeba jen soukromou, ale složenou z mužů, kteří by mi byli bezvýhradně oddáni a odhodláni jít třeba proti svým bratrům, stačilo by dvacet lidí.*“¹¹⁹ A tak byla v dubnu 1925 založena nová Stabswache, jednotka, která se po 14 dnech přejmenovala na Schutzstaffel (Ochranný oddíl), známý pod zkratkou SS.¹²⁰

Ke konci roku 1926 byla vytvořena nová organizace SA, útočný oddíl, v čele s bývalým kapitánem Franzem Pfefferem von Salomon. Hitler si svůj útočný oddíl přál přivést k pevné stranické domobraně, jež by nacionální socialismus ztělesňovala na veřejnosti.¹²¹ „*SA by byla stále přítomná, nepřehlédnutelná, zesílená a spořádaná, jakási druhá fronta hnutí: na jedné straně slovo a písmo pod Hitlerem a Goebbelsem, na straně druhé pochod a rytmus.*“¹²² Franz von Pfeffer řídil nejen oddíly SA, ale i SS, a nakonec také organizaci Hitlerjugend (Hitlerova mládež) fungující od roku 1922, a která formovala německou mládež. V roce 1930 se vrátil Ernst Röhm zpět do své funkce a převzal vedení SA.¹²³

NSDAP si již drželo své místo, přesto počet získaných hlasů nebyl dostačující. Stále jako strana patřila mezi okrajové skupiny. Všichni členové tedy vynakládali značné úsilí pro vylepšení pozice v tehdejší politice. Až vývoj situací ale ukázal, jakým směrem je správné jít, aby si NSDAP získala hlasy pro svou stranu.¹²⁴

¹¹⁸ ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*, s. 94.

¹¹⁹ LUCAS, James a Matthew COOPER. *Hitlerovy elitní jednotky*, s. 15-16.

¹²⁰ Tamtéž, s. 16.

¹²¹ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 86.

¹²² Tamtéž, s. 86.

¹²³ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 208.

¹²⁴ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 87.

4.2 Cesta k moci

Již v letech 1928 až 1929 německé hospodářství nezaznamenávalo v podstatě žádný růst, přičemž na konci zimního období přesáhl počet nezaměstnaných 2,5 milionů občanů. Investice prudce klesaly. Částečně také proto, že společnosti utrácely příliš mnoho za mzdy svých pracovníků a odvody na sociální účely. Největším problémem byl ale nedostatek kapitálu. Den 24. října 1929 se zapsal do historie jako černý čtvrtek. Objevily se nezpochybnitelné signály nadcházející hospodářské krize v USA. Náhlý výbuch panického prodeje akcií na newyorské burze zapříčinil, že ceny akcií, které byly nadhodnocené, začaly upadat. K tomu se přidalo tzv. černé úterý, které bylo datováno na 29. října roku 1929. Další den docházelo k panickému hromadnému prodeji akcií z důvodu klesání jejich hodnoty. Bohužel to bylo ještě rozsáhlejší, než při první vlně. Začala klesat hodnota největších amerických společností, a to o deset miliard dolarů, což bylo dvakrát více, než činila hodnota peněz. Najednou jedna společnost za druhou krachovala. Americké banky začaly stahovat z Německa kapitál v ten nejméně vhodný okamžik, kdy by se mohlo německé hospodářství opět vzchopit.¹²⁵ Následkem krachu na newyorské burze klesla poptávka po zboží, mzdy klesly a stagnovaly, popřípadě se přestaly úplně vyplácet mzdy. Kupující začali čekat na pokles cen zboží. Lidé přestali podnikat a rostla nezaměstnanost, protože bylo například mnoho továren uzavřeno.¹²⁶

Na přelomu let 1930 až 1931 bylo bez práce již 5 milionů lidí v Německu. O rok později již šest milionů. V roce 1932 tomu tak bylo již u pětiny obyvatelstva, což činilo zhruba 13 milionů obyvatel.¹²⁷ Ekonomická situace se měla stabilizovat již roku 1930, když přišel s příslibem Henrich Brüning, člen strany Centrum a říšský kancléř, že vyřeší hlavní ekonomické problémy, jako byla deflace a nezaměstnanost. Pokusil se využít radikální deflační nástroje, především omezení vládních výdajů. Příjmy státu rychle klesaly a možnost půjčit si peníze prostřednictvím vládních dluhopisů byla v podstatě nemyslitelná. Zároveň se musely výrazně snížit ceny a platy, a naopak se musely zvýšit úrokové sazby. Přesto se nedařilo situaci vyřešit.¹²⁸

¹²⁵ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 225-226.

¹²⁶ NĚMEC, Václav. Černý pátek. In: *Dějepis.com* [online].

¹²⁷ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 226.

¹²⁸ AILSBY, Christopher. *Třetí říše - den po dni*, s. 33.

Mezitím začali mít Hitler a Goebbel silnější projevy. Zastávali názor, jenž měl zničit demokracii, a hlavně Výmarskou republiku, která se provinila tím, že nevyřešila problémy hospodářství. Spíše dle nich jen ponižovala německý národ, a proto musela být opět nastolena vláda jednotlivce a Německo se muselo sjednotit v silnou zemi. Nacisté nastínili obraz rasově jednotné společnosti spojující všechny Němce v nové říši, která obnoví sílu německé ekonomiky a navrátí národu jeho sílu a místo, kterému ve světě právem patří. Aby nacistická strana získala širokou škálu pozornosti, musela lid zaujmout. K tomu využila tisk. Tiskli mnoho plakátů a letáků, které byly navrženy tak, aby zaujaly rozličné skupiny obyvatelstva. Pořádali filmová představení, shromáždění, pěvecká vystoupení, přehlídky a podobně. Toto úsilí, které bylo vynaloženo, přineslo své ovoce.¹²⁹ Dne 14. září roku 1930 se konaly volby do Reichstagu (Říšský sněm, parlament). V tento den se nacisté stali druhou nejsilnější stranou v Reichstagu s 18,3 % hlasů, což znamenalo, že pro NSDAP bylo odevzdáno 6 409 000 hlasů.¹³⁰

Počátkem roku 1932 se začalo chýlit ke konci sedmileté funkční období prezidenta Paula von Hindenburga. Vzhledem ke svému vysokému věku 84 let nechtěl již kandidovat. Nechal se ale slyšet, že by byl ochoten pokračovat v úřadu, pokud by jeho funkce mohla být prodloužena bez voleb. Tento návrh ovšem nebyl realizován z důvodu protestu nacistické strany. A tak se Hindenburg zúčastnil opětovného voličského období na prezidenta. Navíc by se Hitler rád stal prezidentem, ale byl si vědom, že nemůže kandidovat na prezidenta Výmarské republiky, jelikož do teď nezískal německé občanství. Šel tomu tedy naproti tím, že se stal zaměstnancem státní právy v Braunschweigu, což mu automaticky přineslo status německého občana. Přesto musel svůj status ještě potvrdit přísahou věrnosti ústavě Výmarské republiky. Ta se konala 26. února roku 1932. Poté mohl kandidovat na prezidenta. Bohužel ale nevyhrál. Post prezidenta získal opět Paul von Hindenburg.¹³¹

Dne 31. července 1932 se konaly další volby a NSDAP se dařilo, získala 37,4 % hlasů a díky tomu získali 230 křesel v Říšském sněmu. Na základě toho se Hitler ihned pokusil získat post říšského kancléře, ale tento pokus byl prezidentem Hindenburgem odmítnut.¹³² Hned v listopadu se konaly další volby, při nichž nacisté pocítili pokles hlasů.

¹²⁹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 243-244.

¹³⁰ AILSBY, Christopher. *Třetí říše - den po dni*, s. 38.

¹³¹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 262-264.

¹³² AILSBY, Christopher. *Třetí říše - den po dni*, s. 38.

Strana získala pouze 33,1 % hlasů, což pro ně znamenalo jen cca 196 křesel ve sněmu.¹³³ Přesto se Adolf Hitler a jeho spolupracovníci nevzdali. Hitler si například pronajal letadlo, které mu umožnilo rychlý přesun z jednoho místa na druhé. Hitler vystupoval jako někdo, kdo si byl jist svým vítězstvím a posláním. Jednou také pronesl: „*Nikdy neztrácím nervy. Moje vůle je neotřesitelná a můj dech je delší než dech mých protivníků.*“¹³⁴

Dále Hitler využil situace způsobené krachem na newyorské burze, kvůli níž Německo padlo na dno. Stranický politik se pokusil vyřešit problém nezaměstnanosti tím způsobem, že založil odbory. Jedním z odborů se stala právě tzv. Fronta práce, která si získala pozornost všech dělníků a zaměstnavatelů.¹³⁵ Navíc dal Hitler práci lidu při stavbě dálnic. Zde lidé pracovali a dostávali mzdu. Díky tomuto dění se začala nepatrně zlepšovat životní úroveň. A tak Hitler kul železo, dokud bylo ještě žhavé a přidával k celému dění další pomluvy o nepřátelích, kteří jsou za vše vinni. Jednalo se především o Židy.¹³⁶

Dne 30. ledna 1933 byl Adolf Hitler jmenován Hindenburgem říšským kancléřem a ještě téhož roku vyhrála NSDAP volby do parlamentu se 43,9 % hlasů. Zásluhou bylo právě výše zmíněné dění, které pomohlo lidem najít opět zaměstnání.

4.3 Monopol jedné strany

Hned po jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem zorganizoval Goebbels pochodňový průvod příslušníků SA, Stahlhelmu a oddílů SS berlínskými ulicemi. Pochod trval od 7:00 hodin ráno až do půlnoci. Lidé jásali a zvolávali „Heil Hitler!“ či „Smrt Židům!“ Hitler si získal velkou popularitu, k čemuž přispěl fakt, že nacisté ovládali také říšské a pruské ministerstvo vnitra. Díky čemuž dostali značnou moc nad otázkami týkající se zákonů. Mezitím nacisté rozpoutali vlnu politického násilí a teroru. Sebedůvěra, násilnost a antisemitismus se najednou zmnohonásobily. K čemuž pomohlo i nařízení z 15. a 17. února roku 1933, kdy nacisté nebyli sledováni pruskou policií, ale naopak, aby byla jejich činnost podporována. Nacisté byli tedy podporováni v násilí, a tak vpadali do

¹³³ MINERBI, Alessandra, FLORANI, Flavio, ed. *Nacismus*, s. 46.

¹³⁴ STEFFAHN, Harald. *Hitler*, s. 91.

¹³⁵ MANN, Golo. *Dějiny Německa, 1919 – 1945*, s. 127.

¹³⁶ VERNER, Pavel. *Propaganda a manipulace*, s. 38.

kanceláři komunistů a vše jim ničili. Dále směřovali svou agresivitu k sociálním demokratům.¹³⁷

V tomto měsíci vypukla také volební horečka. Všechny strany se pustily do kampaní, které předcházely k volbám do Říšského sněmu. Vyhlášením voleb bylo jednou z podmínek pro přijetí Hitlera do funkce kancléře. Jenže Hitler byl již dávno rozhodnut, že se svého, již přiděleného, postu nevzdá. Což je vidět v jednom z Hitlerových proslovů,¹³⁸ který obsahoval tato slova: „*Jestliže se jednoho dne dostaneme k moci, budeme se jí držet. K tomu nám pomáhej Bůh, nedovolíme nikomu, aby nás o ni znovu připravil.*“¹³⁹

Mezitím přichází dělník Marinus van der Lubbe, který žil bez otce a od 12 let také bez matky. Žil ve zničující chudobě a trpěl zrakovým onemocněním, kvůli němuž dobře neviděl. Dostal se do komunistické strany, která ho brzy omrzela, a roku 1931 z ní odešel. Tížila ho nevyřešená situace s chudobou a nezaměstnaností, a také že jsou lidé spíše apatičtí než schopni jakéhokoliv protestu. A tak se rozhodl vzít spravedlnost do svých rukou pomocí žhářství. Pokusil se podpálit několik státních institucí, přičemž pokusy nebyly úspěšné. Proto se rozhodl zapálit Říšský sněm. Zde bylo jeho žhářství úspěšné, ale bohužel byl přistižen při činu. Čehož nacisté ihned využili ve svůj prospěch. Vzhledem k tomu, že náležel dříve ke komunistické straně, hned Göring zvolal, že je to počátek komunistického povstání. Přičemž Hitler začal dokonce vyhrožovat zabitím každého člena komunistické strany, který se jim dostane pod ruce.¹⁴⁰

Mezitím v září roku 1933 probíhal proces v Lipsku. Nacisté ale nevěřili, že by mladý a neudrživý muž Marinus van der Lubbe, byl schopen zapálit tak velkou budovu úplně sám. Byli přesvědčeni, že musel mít komplice. Vzhledem k tomu, že se nacistům hodilo využít tuto situaci proti svým odpůrcům, a vzápětí nechali obžalovat další členy komunistické strany, jako byli Němec Ernst Torgler a Bulhaři Georgi Dimitrov, Blagoi Popov a Vasil Tanev.¹⁴¹ Když Georgi Dimitrov obdržel obžalobu, která obsahovala pomlouvačné tvrzení a falešně ho obvinila, že se zúčastnil zapálení říšského sněmu za účelem svržení státního zřízení v Německu, byl tím velmi znepokojen a rozrušen.

¹³⁷ VERNER, Pavel. *Propaganda a manipulace*, s. 38.

¹³⁸ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 289-300.

¹³⁹ HITLER, Adolf a Max DOMARUS. *Speeches and proclamations, 1932-1945*, s. 170.

¹⁴⁰ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 304-306.

¹⁴¹ ŠIŠKA, Miroslav. Únor 1933: zapálil Reichstag, aby varoval před Hitlerem. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online].

V dokumentu totiž nebyl jediný důkaz, který by potvrzoval jeho vinu. Proto se začal důkladně chystat na proces jako na politický boj.¹⁴²

Během procesu však ostatní obžalovaní nesehráli žádnou důležitou roli, jako například Ernst Torgler, který nakonec přistoupil k otevřené službě fašistům. Nejvíce se řešil Georgi Dimitrov, protože byl tou dobou jedním z nejuznávanějších komunistických politiků. A dnes je znám jako „bojovník“ proti fašismu.¹⁴³ Na konci své řeči před soudem také řekl: „*Hájím svou vlastní komunistickou revoluční čest. Hájím své ideje, své komunistické přesvědčení. Hájím smysl a obsah svého života.*“¹⁴⁴ Soudní proces skončil pro Marinuse van der Lubbeho odsouzením k smrti a pro ostatní muže zproštěním viny.¹⁴⁵

Adolf Hitler nechal druhého dne prostřednictvím říšského prezidenta Hindenburga vydat tzv. Nařízení na ochranu národa a státu. Jednalo se o dekret týkající se požáru Říšského sněmu. Tento dokument ovlivnil veškeré ústavní svobody Výmarské republiky. Bylo zřejmé, že nacisté se chtějí ještě před volbami do Říšského sněmu vypořádat se všemi protivníky. Dekret pozastavil platnost sedmi článků německé ústavy, které se týkaly například osobní svobody, svobody projevu, svobody tisku, práva shromažďovacího, telefonního a poštovního tajemství či v tom byla zahrnuta možnost přísnějšího trestu, jako byl trest smrti za založení požáru ve sněmu. Na základě dekretu docházelo k zákazům především komunistických, ale i demokratických shromáždění, k zastavování vydávání novin a časopisů. Dále bylo tisíce osob zatčeno a jiní uprchli do exilu.¹⁴⁶

Dne 5. března roku 1933 se konaly volby do Říšského sněmu, které byly spojené s obavami a s pocity strachu. Kombinace teroru a nátlaku propagandy byly uvedeny v činnost po celé zemi. Koaliční strany, jimiž byly nacisté a Německá národně lidová strana (DNVP), získaly 51,9 % odevzdaných hlasů¹⁴⁷, přesto to nestačilo na změnu ústavy,

¹⁴² STANO, Jiří. *Georgi Dimitrov: 1882-1949*, s. 31.

¹⁴³ Tamtéž, s. 6.

¹⁴⁴ STANO, Jiří. *Georgi Dimitrov: 1882-1949*, s. 6.

¹⁴⁵ ŠÍŠKA, Miroslav. Únor 1933: zapálil Reichstag, aby varoval před Hitlerem. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online].

¹⁴⁶ ŠUSTROVÁ, Petruška a Josef MLEJNEK. Požár říšského sněmu. In: *Moderní - Dějiny.cz: Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky* [online].

¹⁴⁷ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 313-314.

a proto nechali v platnosti výmarskou ústavu, kterou bez dvoutřetinové většiny nemohli odvolat. Nacisté poté vládli dál pomocí prezidentských dekretů.¹⁴⁸

Po volbách se agresivita nacistů zvýšila. Příslušníci SA obsadili sídlo sociální demokracie ve východopruském Königsbergu. Zde byla vytvořena místnost pro vykonávání fyzického i psychického týrání na věznicích. „Hnědé košile“ (členové SA) započaly s vražděním komunistů a s násilím v řadách sociálních demokratů. Z těchto řad se jednalo například o Wilhelma Sollmanna, sociálně demokratického poslance Říšského sněmu, který byl zprvu bit a poté mučen pitím ricinového oleje a moči. Na základě těchto násilných kroků požadovali nacisté, aby se všichni sociální demokraté vzdali svých mandátů. Zároveň nacisté brali veškeré cennosti a peníze pro účely strany, a přitom si řešili rovněž své nevyřízené účty. Hitler a jeho oddíly se tak snažili ovládnout chod německých zemí zdola.¹⁴⁹

Historik Richard John Evans se k tomu vyjádřil těmito slovy: „*Důvod pro rychlé ovládnutí zemí byl především diktován snahou překonat váhání předchozích zemských vlád a využít výjimečných pravomocí k rozdrčení levice s takovou tvrdostí, jak to vyžadovalo nacistické vedení v Berlíně.*“¹⁵⁰

Dne 23. března roku 1933 Hitler seznamoval v prozatímním sídle Říšského sněmu poslance s opatřeními, která by umožňovala kancléři připravovat zákony odchylné od ústavy, aniž by k tomu bylo potřeba souhlasu Říšského sněmu, či samotného prezidenta. Tento tzv. zmocňovací zákon by zapříčinil, že by se Ústava Výmarské republiky stala mrtvým dokumentem. Pro přijetí tohoto zákona bylo potřeba dvou třetin souhlasných hlasů, což by znamenalo, že jej museli podpořit všichni ze strany Centrum. Ti se však báli, aby tento zákon neovlivnil církev. Po rozhovorech s Hitlerem a pod tlakem Vatikánu a dalšího dění nakonec strana Centrum souhlasila. Zmocňovací zákon byl schválen poměrem 444:94. Od tohoto okamžiku mohl Adolf Hitler a jeho kabinet pomocí dekretů a s použitím razítka Hindenburga vládnout. Během dalšího vývoje jsou v březnu zřizované první koncentrační tábory, kam byli posíláni všichni protivníci nacistické strany, jako právě komunisté. Hitler si za svůj další terč vybral sociální demokraty a odbory, na kterých uplatňoval taktéž fyzický nátlak a násilí. Sídla odborů byla obsazována a ničena. Německý

¹⁴⁸ BRADLEY, J. F. N. *Stručné dějiny Třetí říše*, s. 36.

¹⁴⁹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 315-316.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 317.

odborář Theodor Leipart a jeho nástupce Wilhelm Leuschner se našli, aby odbory přežily jako organizace, a tak 28. dubna roku 1933 uzavřeli smlouvu s křesťanskými a liberálními odborovými svazy. Jednalo se o krok ke sjednocení všech odborových svazů do jedné celostátní organizace. A aby veřejně nevybočovaly z ideologie, souhlasily s veřejným prohlášením Goebbelse o prvním májovém dni. Den 1. května se stal státním svátkem neboli dnem národní práce. Avšak 2. května 1933 vpadli nacističtí vojáci do sídel sociálnědemokraticky orientovaných odborů. Členové odborů byli zatýkáni, odváženi do koncentračních táborů, či zabíjeni.¹⁵¹ Navíc bylo potřeba, aby bylo Německo zbaveno strany Centrum. Na to šel Hitler taktikou ignorace. A to právě v čase, kdy Monsignore Schulze, kardinál a kolínský arcibiskup, protestoval proti brutalitám příslušníků SS a SA. I když 20. července 1933 Hitler podepsal smlouvu o vzájemných vztazích mezi státem a římskokatolickou církví, v tomto případě s Vatikánem, kdy papež souhlasil s odchodem kněží z politiky a s rozpuštěním politických spolků, byli přesto všichni zatýkáni a odváženi do koncentračních táborů.¹⁵²

Násilí a získávání větší moci nacistů ovlivnilo veškerý život německého národa. Netýkalo se to jen politických protivníků, ale také Židů, kteří dle nich byli vinni za vše zlé, co se událo jako například během Výmarské republiky. Již 1. dubna 1933 se udal tzv. bojkot židovským obchodům. Poté Židé začali opouštět Německo. Ti, co neodešli, byli nuceni opustit svá povolání, zejména lékaři, učitelé, právníci, novináři a další. Ani kulturní život nesetřval v podobě, jako byla dříve. Dne 10. května roku 1933 byly páleny knihy veškerých protinacistických autorů. Pálení knih pokračovalo až do začátku druhé světové války. S čímž souvisel již zmíněný Goebbels, ministr propagandy, který zřídil Říšskou komoru literatury, jejímž úkolem byl dohled nad tiskem, rozhlasem, filmem, divadly, hudbou a výtvarným uměním.¹⁵³

Dne 22. června 1933 byla rozpuštěna sociální demokracie a její jmění bylo zkonfiskováno. O pár týdnů později dne 14. července bylo Německo vyhlášeno státem jen jedné uznávané strany. Jakmile se začala formovat jiná strana, považovalo se to za vlastizrada a ta byla trestána vězením.¹⁵⁴

¹⁵¹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 323-330.

¹⁵² BRADLEY, J. F. N. *Stručné dějiny Třetí říše*, s. 38.

¹⁵³ Tamtéž, s. 37-39.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 37-39.

4.4 NSDAP po roce 1933

Na jednu stranu lidé oslavovali jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem, ale na druhou stranu byli brzy překvapeni nečekaným vývojem. Adolf Hitler chtěl získat plnou moc, a tak započala agrese a násilí, prostřednictvím nichž se nacisté snažili zbavit všech oponentů strany. To znamenalo konec demokratické vlády Výmarské republiky, a naopak nastolení totalitního režimu a diktatury.¹⁵⁵

Nicméně překvapením pro Adolfa Hitlera bylo neobvyklé chování jednotek SA a jejich velitele Röhma. Již od počátku agresivního a násilného vývoje byl Ernst Röhm proti Hitlerově evolučnímu převzetí moci. Röhm si to představoval jako převzetí moci hned teď a rovnou na místě bez jakéhokoli protahování. Dále Ernst Röhm požadoval společně se členy SA, aby se stali plnoprávními členy tzv. Reichswehru, mocenského prostředku Výmarské republiky, a dostali tak odpovídající hodnosti, které jim dle Röhma náležely za práci, kterou pro Hitlera vykonávali. Poté Hitler dal Röhmovi ministerské křeslo s nadějí, že se SA uklidní. Bohužel se tak nestalo. Ti stále mluvili o opravdové socialistické revoluci, která by zničila a rozptýlila střední třídy, pruské velkostatkáře a Reichswehr. Toto rozhodnutí chtěli učinit proto, že pokud nemohou být v Reichswehru oni, neměl by tam být nikdo jiný. Toto Hitlera roznítilo. Zprvu rázně upozornil SA na to, že jediná jednotka, která bude ozbrojena, je Reichswehr. Bohužel to nestačilo, a tak nadešla tzv. noc dlouhých nožů, která se uskutečnila 30. června 1934. Tím se Hitler zbavil lidí i ve svých řadách, kteří byli proti jeho vůli, jako například Röhm, který byl zastřelen.¹⁵⁶

Hitler čistkou ve svých řadách ukázal, že on je pánem života a smrti v Německu. Navíc se dozvěděl, že je vážně nemocen říšský prezident Paul von Hindenburg, a tak za ním odjel, aby mu popřál brzké uzdravení. Dne 2. srpna 1934 prezident zemřel. Nicméně již den před smrtí prezidenta zasedala říšská vláda, která vyhlásila, že se úřad říšského prezidenta slučuje s úřadem říšského kancléře a přechází na Adolfa Hitlera. V momentě, kdy zemřel Hindenburg, se stal tento zákon platným. Tudíž hned 2. srpna roku 1934 získal Adolf Hitler úplnou moc nad německou říší.¹⁵⁷

¹⁵⁵ PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*, s. 263.

¹⁵⁶ BRADLEY, J. F. N. *Stručné dějiny Třetí říše*, s. 42-44.

¹⁵⁷ HEIDEN, Konrad. *Adolf Hitler - jeden muž proti Evropě*, s. 61-63.

Výsledkem bylo, že se NSDAP stalo pouhým podpůrným nástrojem, který ztratil politickou moc. Během nacistické éry nacistická strana v podstatě ztratila svůj význam. Zřídka sama mohla uskutečnit své politické akce, spíše fungovala jako hlasovací zařízení pro Hitlera a měla podpůrnou funkci při prosazování vůdcova státu a při udržování moci.¹⁵⁸

Veškerý následující vývoj měl ve svých rukách Adolf Hitler a jeho spolupracovníci. Započala jejich strategická a plánovací éra. Například řešení politiky v zahraničí, vytváření nových zákonů a vyhlášek, rozšiřování a přejmenování Reichswehr na Wehrmacht, vznik tzv. holocaustu¹⁵⁹, připojení Rakouska k nacistickému Německu roku 1938 a následně hned tzv. Mnichovská dohoda, která se týkala Československa. Ta měla v pohraničním území, zvané Sudety, německy mluvící obyvatele, které Hitler chtěl.¹⁶⁰ Dne 23. srpna 1939 Ribbentrop a Sovět Molotov podepsali v Moskvě smlouvu o neútočení. Na základě toho Hitler započal kroky k druhé světové válce, která začala 1. září 1939 vpádem Německa a SSSR do Polska.¹⁶¹ Mezitím vyhlásily válku Německu Francie a Velká Británie, avšak ani jeden stát nebyl příliš aktivní, a proto nakonec Polsko podlehl Německu a SSSR. Německo dále zahajovalo boje, díky nimž obsadilo například Dánsko, Norsko, Nizozemí, Belgie, Lucembursko a Francii. Poté se Německo rozhodlo postavit proti Anglii, která ale Německo porazila.¹⁶²

Jak zní přísloví „S jídlem roste chuť.“ tak rostla chuť Hitlerova i Sovětů. Chtěli mít pod sebou více a více zemí, a tak nakonec začali bojovat proti sobě. Válku však rozpoutalo Německo 22. června 1941, kdy přepadlo SSSR. Boje byly vedeny třemi směry, a to na Leningrad, Moskvu a nakonec Stalingrad. Německu se v první fázi dařilo, ale roku 1943 započala tanková bitva u Kurska, kde SSSR přebírá iniciativu a roku 1944 prolomuje blokádu u Leningradu. Rudá armáda vyhrává u Stalingradu a začíná postupovat na Německo.¹⁶³

¹⁵⁸ NSDAP auf StudySmarter lernen und verstehen.: NSDAP ab 1933. In: *StudySmarter: Die Lernapp für Studenten & Schüler* [online].

¹⁵⁹ Holocaust: Jedná se o období vyvraždování milionů Židů pod vládou nacistického režimu. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, s. 97.

¹⁶⁰ STEPHENSON, Jill. *Třetí říše v barvě*, s. 38.

¹⁶¹ SNYDER, Timothy. *Krvavé země: Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*, s. 128.

¹⁶² STEPHENSON, Jill. *Třetí říše v barvě*, s. 51-52.

¹⁶³ Tamtéž, s. 59-60.

Po útoku Japonců na Pearl Harbor vstoupilo do druhé světové války také USA, které bojovalo i proti Německu. Nejdůležitější událostí pro konec druhé světové války byla tzv. operace Overlord, tedy vylodění v Normandii na jaře roku 1944. Invaze amerických a britských vojsk prolomila Hitlerův Atlantský val vybudovaný od Španělska až po Norsko a v severofrancouzské Normandii. Němci byli v pasti a prohráli tak nejdůležitější bitvu války.¹⁶⁴

Nakonec Rudá armáda v dubnu roku 1945 obklíčila Berlín, který dobyla. Mezitím Hitler prchl s dalšími významnými nacisty do berlínského bunkru. Zde se snažil stále rozdávat rozkazy ven a pokoušel se ještě zachránit Třetí říši, nicméně se to nedařilo. Dne 23. dubna 1945 se zhroutil hitlerovský režim. Ač během světové války došlo k několika atentátům na Adolfa Hitlera, tak dopadly neúspěšně, a Hitler nakonec dne 25. dubna 1945 spáchal v berlínském bunkru sebevraždu.¹⁶⁵ Dne 7. května 1945 Německo definitivně kapituluje a druhá světová válka v Evropě končí. Ve světě končí až 2. září téhož roku.¹⁶⁶

Po druhé světové válce bylo Německo rozděleno na několik okupačních zón. Spadajících pod správu vítězných spojenců USA, Velké Británie, Francie a Sovětského svazu.¹⁶⁷ Zároveň se muselo Německo vyrovnat s následky nacionalismu. Na základě toho vznikl tzv. proces 4D. Jednalo se o demilitarizaci¹⁶⁸, denacifikaci¹⁶⁹, demokratizaci a nakonec o dekartelizaci¹⁷⁰. Tento proces měl zaručit úplné odstranění nacismu. S tím vším bylo spojeno také zrušení NSDAP a jejích sdružení a klubů.¹⁷¹

¹⁶⁴ SUTHERLAND, Jonathan a Diane CANWELL. *Druhá světová válka v kostce*, s. 229-233.

¹⁶⁵ *Adolf Hitler*. Přeložil Jiří BROŽ, s. 136-140.

¹⁶⁶ SUTHERLAND, Jonathan a Diane CANWELL. *Druhá světová válka v kostce*, s. 294-305.

¹⁶⁷ LUCHT, Jens. *Der öffentlich-rechtliche Rundfunk: ein Auslaufmodell?: Grundlagen--Analysen--Perspektiven*. s. 96.

¹⁶⁸ Demilitarizace: Znamená zákaz udržování a rozšiřování ozbrojené síly. VEBROVÁ, Jitka a Tomáš KRAJÍČEK. *Slovník cizích slov*, s. 64.

¹⁶⁹ Denacifikace: Jedná se o odstranění nacistů a jejich vlivu v poválečném Německu. VEBROVÁ, Jitka a Tomáš KRAJÍČEK. *Slovník cizích slov*, s. 64.

¹⁷⁰ Dekartelizace: Znamená zrušení hospodářských monopolních organizací. Dekartelizace. In: *ABZ.cz: slovník cizích slov - online* [online].

¹⁷¹ KUČEROVÁ, Irah. *Střední Evropa: komparace vývoje středoevropských států*, s. 140.

5 Hitlerovi nejdůležitější spolupracovníci

Adolf Hitler měl ve svém úzkém kruhu jen ty, kterým on sám věřil, a věděl, že mu jsou naprosto oddáni. Jednalo se o již zmiňovaného organizátora propagandy Josepha Goebbelse, říšského vůdce jednotek SS Heinricha Himmlera, nacistického politika a také vůdce zástupce Rudolfa Hesse, německého nacistického politika Hermanna Göringa, mladšího vedoucího kancléře Adolfa Hitlera Martina Bormanna, spolupracovníka Himmlera Reinharda Heydricha, hlavního architekta Hitlera Alberta Speera, vrcholného vojenského představitele nacistického Německa Karla Dönitze, německého lékaře SS Josefa Mengeleho, nacistického funkcionáře Adolfa Eichmanna, člena NSDAP Baldura von Schiracha, ministra zahraničí Joachima von Ribbentropa, a nakonec představitele nacistické justice Rolanda Freislera. Tato kapitola se bude zabývat jen několika lidmi z uvedené skupiny. Jednalo se do značné míry o Hitlerovy nejbližší, přičemž bude podána jejich stručná charakteristika.

5.1 Joseph Goebbels

Dne 29. října 1897 se narodil Paul Joseph Goebbels v německém Rheydtu. Již jako malý prodělal obrnu, která zapříčinila jeho pozdější handicap, jímž byla zdeformovaná noha. Vzhledem ke zdravotní indispozici nebyl v době první světové války přijat na vojenskou službu, a tak se rozhodl pro studium literatury a filozofie. Získal titul doktor, a proto se někdy může nalézt tento muž pod přízviskem doktor Goebbels. V letech 1921 až 1924 se Goebbels snažil získat práci novináře, či dramaturga. Vlastníky těchto institucí byli Židé, kteří ho stále odmítali a u Goebbelse vznikla větší a větší nenávist k tomuto etniku. V roce 1924 vstoupil do Národně socialistické německé dělnické strany. O rok později se stal redaktorem týdeníku *Völkische Freiheit*, ve kterém útočil proti židovským vydavatelstvím. Roku 1927 se začaly objevovat první nacistické propagandistické noviny *Der Angriff* (Útok), které založil sám Goebbels. Právě tento muž byl spojován s německou nacistickou propagandou. Dne 13. března roku 1933 se stal vedoucím nově zřízeného říšského ministerstva pro veřejné osvětlení a propagandu. Goebbels měl kontrolu nad všemi oblastmi kulturního života a médií. Tento muž rozšiřoval nacistickou ideologii pomocí tisku, plakátů, manifestů a průvodů, natáčením filmů, vedením rozhlasu a v neposlední řadě i svými projevy. Goebbels a jeho rodina zemřeli 1. května 1945. Děti byly usmrceny

kyanidem a manželé spáchali sebevraždu, jeho manželka kyanidem a Goebbels zastřelením.¹⁷²

5.2 Heinrich Himmler

Dne 7. října 1900 se v Mnichově narodil Heinrich Himmler. Himmler měl špatný zrak, což bylo důvodem, kvůli němuž musel vystřídat několik škol, než se mu povedlo získat solidní akademické vzdělání na gymnáziích v Mnichově a Landshutu. Jeho otec byl silným vlastencem, k čemuž vedl i svého syna, který se proto snažil dostat do armády. Bohužel se však dostal jen do kadetky a nedostal se do přímého boje. Tento vývoj situace se samotnému Himmlerovi nelíbil, a proto se snažil svůj životní nedostatek napravit. Roku 1922 dokončil vyšší technickou školu v Mnichově a zároveň vstoupil do šermířského klubu. Zajímavostí je, že spousta soupeřů s Himmlerem nechtěla bojovat jako s mužem sobě rovným, kvůli jeho zrakovým potížím. Brzy poté se setkal s Ernstem Röhmem, který na něj udělal dojem jako zosobňující vojenský život. Zároveň vliv pravicového prostředí zapříčinil Himmlerovo nasměrování k radikálnímu antisemitismu. Roku 1923 se zúčastnil tzv. Hitlerova puče. Vyvázl, aniž by ho někdo chytil. Jakmile se dozvěděl o Gregoru Strasserovi, přidal se k němu a stal se jeho prvním tajemníkem. Přesto se Himmler cítil být spíše již pod vlivem samotného Adolfa Hitlera. Viděl v něm sílu, jistotu a velmi ho obdivoval. Proto roku 1925 vstoupil do nově zrekonstruované strany NSDAP. Hitlera si cenil celým svým srdcem a měl ve své pracovně portrét samotného vůdce, přičemž k němu často pohlížel s pýchou a nadšením. Mezitím se Himmler potkal s vysoce postaveným politikem nacistické strany Richardem Waltherem Darrémem, který ho přivedl k politice tzv. krev a půda. Himmler začal věřit ve slavný osud nordické rasy, v nadřazenost její krve nad Slovany a v potřebu uchování nordické krve čisté. Dne 6. ledna 1926 jmenoval Hitler Himmlera šéfem svých osobních ochranných oddílů Schutzstaffel, neboli SS. Himmler začal budovat elitní polovojenskou organizaci, do níž přivedl bývalé armádní důstojníky. Začínal s 290 muži a v roce 1930 měl až 3000 mužů. Tou dobou Himmler přesvědčil Hitlera, aby poskytl jeho SS plnou nezávislost. Najednou tato jednotka SS začala nosit místo hnědých košil černé a byla proměněna v něco jako vnitrostranickou policii, která

¹⁷² ECKELMANN, Susanne. Joseph Goebbels 1897 - 1945: NS-Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online].

začala mít utajovaný charakter. Na základě toho sbírali veškeré informace o nepřátelích nacistické strany a také o vedoucích představitelích SA.¹⁷³

V roce 1933 se Himmler stal policejním prezidentem Mnichova a od té doby organizoval politickou policii v Bavorsku. V dubnu 1934 byl Hermannem Göringem jmenován zástupcem vedoucího pruského gestapa, jehož vedoucím se stal Reinhard Heydrich. Mezitím se úkolem SS stalo hlídání koncentračních táborů, které byly zřizovány od roku 1933.¹⁷⁴

V roce 1935 byla Himmlerem založena organizace tzv. Lebensborn, která spadala pod jednotky SS. Cílem organizace bylo plození a rozšiřování árijské rasy, na základě stejně geneticky postavených mužích a ženách. To zaručovalo příchod kvalitního potomka pro árijský národ.¹⁷⁵ V roce 1936 se Himmler stal říšským vůdcem SS a šéfem policie, díky čemuž sloučil dva bezpečnostní aparáty, jimiž byl stát a strana. To mu umožnilo vytvořit komplexní systém sledování a teroru. O tři roky později, tedy roku 1939, se stal Himmler říšským komisařem pro konsolidaci německého Volksturm. To zapříčinilo germanizaci dobytých území na východě a zároveň osídlení etnických Němců v těchto oblastech. Dále se zde zřizovaly koncentrační tábory a probíhalo zde masové vraždění Židů. Roku 1943 byl Himmler jmenován vůdcem na ministra vnitra a o rok později byl jmenován na vrchního velitele náhradní armády a náčelníkem armádní výzbroje. Ke konci druhé světové války uvedl vojska rychle do válečné pohotovosti i s Volkssturmem. Jakmile bylo zřejmé, že se válka blíží ke konci, snažil se svou spoluvinu odvrátit tím, že přesměroval transport Židů do bezpečných cizích zemí a zároveň nabídl mírové rozhovory Britům prostřednictvím Stockholmu. Na základě těchto činů byl 29. dubna Himmler Hitlerem vyloučen ze strany a odvolán z funkce. Krátce po zatčení Brity spáchal 23. května 1945 sebevraždu pomocí kyanidu, aby se vyhnul trestu v Norimberském procesu s válečnými zločiny.¹⁷⁶

¹⁷³ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*, s. 218-221.

¹⁷⁴ Heinrich Himmler (1900 - 1945): Reichsführer der SS, Chef der Polizei und Reichskommissar für die Festigung des deutschen Volkstums. In: *Zukunft braucht Erinnerung (ZbE)* [online].

¹⁷⁵ CLAY, Catrine a Michael LEAPMAN. *Panská rasa: Nacistické Německo a experiment Lebensborn*, s. 57-62.

¹⁷⁶ WICHMANN, Manfred. Heinrich Himmler 1900 - 1945: Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online].

5.3 Herman Göring

Dne 12. ledna 1893 v Bavorsku přišel na svět Hermann Göring, který byl vychováván poblíž Norimberku v malém hradu Veldenstein. V roce 1913 vystudoval kadetní školu s maturitou a důstojnickou zkouškou. Poté, co začala první světová válka, se přihlásil do letectva, kde se stal poručíkem 112. pěšího pluku poblíž Mulhouse ve městě na východě Francie, ležícího nedaleko hranic s Německem a Švýcarskem. V roce 1918 se stal velitelem oslavované eskadry. V témže roce získal nejvyšší vyznamenání řád „Pour le Mérite“ a chvíli na to byl jmenován do vedení legendární letky Richthofen. O pár let později v roce 1922 se Göring setkal s Adolfem Hitlerem na protestním shromáždění proti Versailleské smlouvě a zároveň se připojil k NSDAP. Rok na to byl účastníkem Hitlerova puče, který nedopadl dle jejich představ. Po tomto neúspěchu Göring uprchl vážně zraněn do Rakouska a Itálie. Kvůli velkým bolestem dostával na zranění morfiu, na kterém se pak stal závislým a musel podstoupit protidrogovou léčbu v psychiatrické léčebně ve Švédsku. Po vyléčení se v roce 1927 vrátil do Německa, kde mu kontakty, které získal dříve, pomohly se dostat zpět do nacistické strany. Hned následující rok se konaly volby do říšského sněmu, kde získal post. Díky tomu se stal Göring uznávaným vůdcem strany v dolní komoře, a jakmile nacistická strana v roce 1932 získala při dalších volbách 230 křesel, byl jmenován prezidentem Reichstagu. Právě Göring se zasloužil o to, že se později Adolf Hitler stal kancléřem, protože se zbavil všech, kteří zastávali demokratický systém. Díky tomuto a mnoha dalším činům se stal nejvěrnějším stoupencem Hitlera. Mezitím založil tajnou německou policii gestapo a koncentrační tábory pro nápravné zacházení s obtížnými oponenty. Stal se říšským komisařem pro letectví a vedoucím nově vyvinutého Luftwaffe, německého letectva. Dne 18. října 1936 byl jmenován na říšského komisaře pro čtyřletý plán válečné ekonomiky. Zároveň byl Göring vyjednavatelem s italským ducem Mussolinim a s dalšími zástupci Anglie, Francie, Polska a Maďarska pro uskutečnění následujícího rakouského anšlusu a Mnichovské dohody. O pár let později, roku 1940, získal Göring nejvyšší vojenskou hodnost pro něj přímo vytvořenou „Reichsmarschall des Großdeutschen Reich“ (maršál říše).¹⁷⁷

Zajímavostí je, že měl Göring nepřátele v úzkém kruhu Hitlera. Martin Bormann se snažil sesadit Göringa z jeho postu, a tak na něj nalíčil léčku. Ke konci druhé světové války

¹⁷⁷FRAENKEL, Heinrich. Hermann Göring: German minister. In: *Encyclopedia Britannica: Britannica* [online].

zůstal Adolf Hitler, Martin Bormann a další v berlínském bunkru, přičemž byla Göringovi zaslána zpráva, že se vůdce zhroutil a chce zůstat v Berlíně. Ihned si tuto zprávu nechal Göring ověřit a začal činit podle poslední vůle Hitlera z roku 1941, ve které bylo napsáno, že pokud Hitler nebude moci z jakéhokoliv důvodu plnit své povinnosti, tak se Hitlerovým nástupcem stává Göring. Po přečtení dokumentu zaslal Göring zprávu vůdce, jak se má zachovat a jak se zachová, pokud Hitler do určitého času neodpoví. Po obdržení této zprávy začal Hitler zuřit, protože to považoval za zradu. Ihned nařídil zatčení Göringa a následně ho odvolal z jeho funkce a vyloučil ho ze strany.¹⁷⁸ Göringovi se však podařilo uprchnout, ale posléze byl zajat americkou armádou. Po několika výsleších byl převezen do vězení v norimberské budově soudu, kde byl obviněn a odsouzen k trestu smrti oběšením. Dne 15. října 1946, pár hodin před oběšením, se Göring otrávil kyanidem.¹⁷⁹

5.4 Rudolf Hess

Rudolf Hess se narodil 26. dubna 1894 v Alexandrii v Egyptě. Hess navštěvoval protestantskou internátní školu v Bonnu. Poté, co vypukla první světová válka, se přihlásil do vojenské služby. Zprvu bojoval s bavorským pěším plukem a následně se stal poručíkem stíhacích pilotů. Roku 1919 začal studovat ekonomii, historii a geopolitiku v Mnichově. Tou dobou začal inklinovat ke společnosti Thule, což byla skupina okultistů pro studium germánského starověku, založená koncem první světové války Rudolfem von Sebottendorfem. I v této společnosti se řešily otázky árijské rasy a antisemitismu. V roce 1920 vstoupil do NSDAP. Rudolf Hess se zúčastnil také Hitlerova puče a po nezdaru uprchl do Švýcarska. Roku 1924 se Hess vrátil, ale byl chycen a odsouzen k 15 měsícům ve vězení v Landsbergu, kde mimo jiné pomáhal Hitlerovi s dokončením díla *Mein Kampf* a stal se Hitlerovým tajemníkem. Do roku 1932 neměl nijak zvláštní postavení, stal se předsedou Ústřední politické komise NSDAP, kdy jeho úkolem bylo sledovat stranickou práci ve federálních státech a obcích a kontrolovat stranický tiskový aparát. Jakmile se roku 1933 dostal Hitler s NSDAP k moci, byl Hess jmenován zástupcem vůdce. Přestože byl Hess jedním z nejmocnějších mužů Třetí říše, byl tlačěn do pozadí Martinem Bormannem kvůli jeho nedostatečné inteligenci a jeho nejistotě a neschopnosti intrikovat.

¹⁷⁸ IRVING, David John Cawdell. *Göring: biografie Hermanna Göringa*, s. 12-26.

¹⁷⁹ ECKELMANN, Susanne. Hermann Göring 1893 - 1946: NS-Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online].

A ačkoliv se stal roku 1939 členem Rady ministrů pro obranu říše, jeho politický vliv byl velmi malý. Dne 10. května 1941 Hess odletěl do Skotska, aby zahájil mírová jednání s britskou vládou prostřednictvím vévody z Hamiltonu. Britská vláda ale na jeho požadavek nereagovala a zatkla ho. Zacházelo se s ním jako s válečným zajatcem, načež začal trpět nervovými onemocněními, kvůli nimž se pokusil neúspěšně spáchat sebevraždu. Mezitím Hitler zbavil Hesse veškerých stranických úřadů a prohlásil ho za šílence. Veškeré tyto úřady byly přiděleny Martinu Bormannovi. Po skončení druhé světové války byl roku 1946 Hess převezen do Norimberku, aby byl odsouzen za válečné zločiny. Byl odsouzen k doživotnímu vězení a odvezen do berlínského vězení Spandau. Zde byl, i přes podání mnoha žádostí o milost, až do roku 1987, kdy spáchal sebevraždu.¹⁸⁰

5.5 Joachim von Ribbentrop

Joachim von Ribbentrop, celým jménem Ulrich Friedrich Willy Joachim Ribbentrop, se narodil 30. dubna 1893 ve Weselu. Mládí prožil v Kasseli a Metz, avšak v roce 1908 se celá rodina přestěhovala do Švýcarska. Roku 1910 odjel do Kanady, kde se začal učit bankovníctví. Roku 1912 začal pracovat na stavbě kanadské železnice. O rok později pracoval jako novinář v New Yorku. Na počátku první světové války se vrátil do Německa a ihned se přihlásil do vojenské služby. Ribbentrop byl oceněn Železným křížem první třídy a zároveň byl povýšen na nadporučíka. Po první světové válce roku 1919 opustil armádu a začal pracovat jako dovozce bavlny v Brémách a následně si otevřel společnost pro obchodování s vínem v Berlíně. Roku 1925 získal šlechtický titul poté, co byl přijat jeho tetou Gertrudou von Ribbentrop. Jeho život se točil kolem obchodování a na politiku moc nepohlížel. Avšak v roce 1930 se setkal s Adolfem Hitlerem a o dva roky později se připojil k NSDAP, kterou zprvu finančně podporoval. Po převzetí moci se stal Ribbentrop členem Říšského sněmu pro město Postupim. V rámci NSDAP se stal Hitlerovým poradcem pro zahraniční politiku a dostal své vlastní oddělení zahraniční politiky tzv. Ribbentropův úřad. Ribbentrop se ukázal jako velmi šikovný vyjednávač, který se velmi dobře vyznal v problematice rozporu mezi společností a politikou. Navíc se stal bezpodmínečným asistentem Hitlera, při němž stál až do konce druhé světové války. Mezi léty 1934 a 1935 byl Ribbentrop jmenován komisařem pro otázky vyzbrojování

¹⁸⁰ GROSSEKEMPEN, Fabian. Rudolf Heß: „Stellvertreter des Führers“, dritthöchster Würdenträger der NSDAP-Hierarchie. In: *Zukunft braucht Erinnerung (ZbE)* [online].

a mimořádným velvyslancem německé říše. Dne 23. srpna 1939 Ribbentrop a jeho sovětský kolega Vyacheslav Molotov podepsali v Moskvě smlouvu o neútočení. Tento krok dal příležitost Hitlerovi podniknout vojenské akce proti Polsku. Zároveň to byl poslední velký krok samotného Ribbentropa. Během druhé světové války začal upadat jeho význam a po smrti Adolfa Hitlera byl ministru zahraničí odebrán jeho post. Ribbentrop poté odešel a snažil se najít nějaké útočiště, které našel až v Hamburku u jeho přítele. Dne 14. června roku 1945 ho našla britská armáda a zatkla jej. Před Mezinárodním vojenským soudem v Norimberku byl obžalován a shledán vinným jako válečný zločinec a byl odsouzen k trestu smrti oběšením. Rozsudek byl proveden 16. října 1946.^{181, 182}

¹⁸¹ THOMANN, Björn. Joachim von Ribbentrop: NS-Reichsaußenminister (1893-1946). In: *Portal Rheinische Geschichte* [online].

¹⁸² WICHMANN, Manfred. Joachim von Ribbentrop 1893 - 1946: NS-Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online].

Závěr

Při zadání této diplomové práce jsem měla znalosti jen o ideologii nacismu a základní informace o Adolfu Hitlerovi. Bylo zajímavé zjišťovat a komparovat nové informace, které byly pro mě neznámé. Celá práce se mi psala velmi dobře, ačkoliv jsem občas narážela na širokou škálu informací a někdy jsem nevěděla, jak je co nejlépe sjednotit tak, aby vznikl obsahově smysluplný text. I přes tyto překážky bylo v práci dosaženo jejího cíle v podobě přiblížení historického a politického kontextu vzniku a vývoje NSDAP a úlohy jejího vůdce Adolfa Hitlera.

Diplomová práce začíná obdobím Německa po první světové válce. Následky války tvrdě donutily Německo, aby podepsalo Versailleskou smlouvu, která ovlivnila ekonomický a politický vývoj a také atmosféru mezi německými obyvateli. Ačkoliv se Německo snažilo, bylo mu často především Francií předhazováno, jak zavinilo první světovou válku a že je jeho povinností platit vysoké reparace. Na situaci, která panovala ve Výmarské republice, lidé reagovali vytvořením politických stran, jako byla například nacionálně smýšlející DAP. Do této strany vstoupil Adolf Hitler, který si byl již touto dobou vědom svých řečnických schopností. Hitler přišel s programem o 25 bodech, který vysvětluje cíle strany, a následně se DAP přejmenovává na NSDAP. Na základě toho poté Hitler přebírá vedení strany a díky svým proslouvům získává nové členy do strany. Ve svých proslovech kritizoval demokratickou vládu a Výmarskou republiku (1919-1933), vinil Židy za prohru Německa v první světové válce a také kritizoval vládu za podepsání Versailleské smlouvy. Hitler se snažil získávat stále větší moc, nicméně tzv. Hitlerovým pučem zapříčinil rozpad NSDAP.

Práce přibližuje význam a roli nacismu, který je krajně pravicovou ideologií a hnutím, jež se inspirovalo fašistickou ideologií. Adolf Hitler na základě veškerých informací, svých názorů a nápadů rozvíjel NSDAP, jejímž vůdcem se stal v roce 1925. Stoupenci německého nacismu v čele s Adolfem Hitlerem byli silní antisemité, antikomunisté a podporovali rasismus. To vše bylo spojené s nenávisí k Židům a komunistům a s vyzdvihování jedné rasy, jíž dle nich byla rasa árijská. Roku 1933 vznikla Třetí říše (1933-1945) a v téže době začaly vznikat první koncentrační tábory, do nichž byli posíláni oponenti nacismu. Nenávist proti Židům se vyústila v tzv. holocaust, na jehož základě došlo k jejich vyvražďování. Dále vznikl projekt zvaný Lebensborn, který řídil Heinrich Himmler a který spojoval muže a ženy se správnou genetikou, díky čemuž se

měli rodit vhodní potomci árijské rasy. Nejbližšími spolupracovníky Adolfa Hitlera byly Joseph Goebbels, Heinrich Himmler, Hermann Göring, Rudolf Hess a Joachim von Ribbentrop, kteří se zasloužili o mnoho činů pro posílení NSDAP, a poté pro samotného vůdce.

Vzestup NSDAP byl velmi složitý, ale přesto se strana pomalu dostávala do popředí politické scény, a to za pomoci Josepha Goebbelse, jeho propagandy a různých veřejných akcí, jako byly například pochody SS, průvody a manifestace. Avšak na to, aby byla zvolena do parlamentu, to nestačilo. Hospodářská krize v roce 1929 zasáhla také Německo. Vláda Výmarské republiky se tuto krizi snažila řešit a zlepšit situaci v této zemi, nicméně se jí to nedařilo. Příležitosti se chopil Adolf Hitler, který hledal řešení pro rozvoj ekonomiky a rozvoj pracovních míst pro německé obyvatelstvo. Proto nechal vzniknout tzv. Frontu práce a začal například nechávat stavět dálnice. Tento krok a to, že Adolf Hitler kritizoval vládu Výmarské republiky a obviňoval Židy i komunisty dovedlo NSDAP v roce 1933 k vítězství ve volbách do parlamentu. Po vítězství byl Adolf Hitler jmenován říšským kancléřem. V této době se chopil možnosti nastolit vládu jedné strany, čemuž šel naproti agresí, násilím a intrikami, aby se zbavil všech, kdo nesouhlasí s ideologií nacismu.

Dne 2. srpna roku 1934, po smrti říšského prezidenta Paula von Hindenburga, přebral Hitler do svých rukou plnou moc nad zemí. Tím začala do jisté míry ztrácet svůj význam NSDAP, a to jak ve smyslu politické strany, tak v politické moci. NSDAP se stala jen podpůrným nástrojem, na který Adolf Hitler jen odkazoval. Údělem této strany bylo především sjednotit a nasměrovat správným směrem všechny nacionálně smýšlející lid. Moc v rukou Adolfa Hitlera ukončila úděl NSDAP, a tím byl v roce 1934 v podstatě ukončen význam této strany, protože vše vedl sám její vůdce. Koncem druhé světové války roku 1945 končí definitivně NSDAP a historické podoby nacismu v Německu.

Seznam použitých zkratk

DAP – Deutsche Arbeiterpartei (překlad: Německá dělnická strana)

DNVP – Deutschnationale Volkspartei (překlad: Německá národně lidová strana)

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeitpartei (překlad: Národně socialistická německá dělnická strana)

SA – Sturmabteilung (překlad: útočné oddíly)

SS – Schutzstaffel (překlad: Ochranný oddíl)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

UFA – Universum Film AG

USA – United States of America (překlad: Spojené státy americké)

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

Adolf Hitler. Přeložil Jiří BROŽ. Praha: Naše vojsko, 2010. Vojenské dějiny ve fotografii. ISBN 978-80-206-1127-7.

AILSBY, Christopher. *Třetí říše - den po dni*. Praha: Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0752-8.

ALLAN, Tony a Monika DREYKORN. *První světová válka: 1914-1919*. Praha: Reader's Digest Výběr, 2012. Ilustrované dějiny světa (Reader's Digest Výběr). ISBN 978-80-7406-229-2.

ARON, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*. Vyd. 2. Brno: Atlantis, 1993. ISBN 80-7108-064-0.

ASTORRI, Antonella a Patrizia SALVADORI. *První světová válka*. Praha: Sun, 2010. ISBN 978-80-7371-053-8.

BRADLEY, J. F. N. *Stručné dějiny Třetí říše*. Brno: Šimon Ryšavý, 2009. ISBN 978-80-7354-071-5.

BROSZAT, Martin. *Uchopení moci: vzestup NSDAP a zničení výmarské republiky*. Přeložil Karel KUBIŠ. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-276-6.

CESAR, Jaroslav a Bohumil ČERNÝ. *Nacismus a třetí říše*. Praha: Orbis, 1963. Malá moderní encyklopedie (Orbis).

EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006. 64 s. ISBN 80-251-1204-7.

EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. ISBN 8073062577.

GILBERT, Martin. *První světová válka: úplná historie*. Přeložil Zdeněk HRON. Praha: BB/art, 2005. ISBN 80-7341-563-1.

GLÄSSGEN, Heinz. *Im öffentlichen Interesse: Auftrag und Legitimation des öffentlichen Rundfunks*. Leipzig: Vistas, 2015.

GOEBBELS, Joseph. *Dr. Joseph Goebbels: poznání a propaganda: komentovaný překlad vybraných projevů*. Přeložil J. J. DUFFACK. Praha: Naše vojsko, 2002. ISBN 80-206-0603-3.

- HAFFNER, Sebastian. *Od Bismarcka k Hitlerovi: pohled zpět*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 8085885905.
- HEIDEN, Konrad. *Adolf Hitler - jeden muž proti Evropě*. Praha: Agnesa Burdová - Ara, 2003. ISBN 80-969006-1-7.
- HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia). ISBN isbn80-86861-71-6.
- HITLER, Adolf. *Můj boj: dva svazky v jednom. Sv. 1.: Účtování. Sv. 2.: Národněsocialistické hnutí*. Nežkrác. vyd. Přeložil Stanislav MICHALČÍK. Praha: Otakar II., c2000. ISBN 8086355268.
- HITLER, Adolf a Max DOMARUS. *Speeches and proclamations, 1932-1945*. Wauconda, IL, U.S.A.: Bolchazy-Carducci, c1990-c2004. ISBN 978-0865162280.
- HOLER, Walther. *Der Nationalsozialismus: Dokumente 1933-1945*. Vyd. 6. Deutschland: Fischer Taschenbuch Verlag, 2011. ISBN 9783596260843.
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074000065.
- IRVING, David John Cawdell. *Göring: biografie Hermanna Göringa*. Přeložil Věra VYSTAVĚLOVÁ. Brno: Bonus A, 1996. ISBN 80-85914-34-4.
- JÄCKEL, Eberhard. *Hitlerův světový názor: projekt jedné vlády*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Paseka, 1999. 156 s. ISBN 80-7185-254-6.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- KERSHAW, Ian. *Hitler 1889-1936: Hybris*. Praha: Argo, 2004. ISBN 9788072035816.
- KUČEROVÁ, Irah. *Střední Evropa: komparace vývoje středoevropských států*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 9788024630670.
- LUCAS, James a Matthew COOPER. *Hitlerovy elitní jednotky*. Praha: Baronet, 1999. ISBN 80-7214-192-9.
- LUCHT, Jens. *Der öffentlich-rechtliche Rundfunk: ein Auslaufmodell?: Grundlagen--Analysen--Perspektiven*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006. ISBN 9783531150192.

- MANN, Golo. *Dějiny Německa 1919-1945*. Praha: Český spisovatel, 1993. Orientace (Český spisovatel). ISBN 80-202-0441-5.
- MINERBI, Alessandra, FLORANI, Flavio, ed. *Nacismus*. Praha: Levné knihy, 2007. ISBN 80-7309-413-4.
- Obrazy ze života Vůdce: Adolf Hitler*. Přeložil Tomáš KURKA. Praha: Naše vojsko, 2010. ISBN 978-80-206-1092-8.
- PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Totalitární režimy 20. století v Evropě*. Vyd. 3. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-712-0.
- PROKOP, Dieter. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 9788024606187.
- PÜRER, Heinz. *Medien in Deutschland: Presse, Rundfunk, Online*. München: UVK/Lucius, 2015. ISBN 9783825242626.
- ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2009. ISBN 978-80-7043-841-1.
- SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*. Brno: L. Marek, 2004. ISBN 80-86263-51-7.
- SNYDER, Timothy. *Krvavé země: Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-254-9.
- STANO, Jiří. *Georgi Dimitrov: 1882-1949*. [Říčany u Prahy]: Orego, 2007. Osobnosti (Orego). ISBN 80-86741-67-2.
- STEFFAHN, Harald. *Hitler*. Přeložil Petr OPRŠAL. Olomouc: Votobia, 1996. Malé monografie (Votobia). ISBN 80-85885-27-1.
- STEPHENSON, Jill. *Třetí říše v barvě*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1067-2.
- SUTHERLAND, Jonathan a Diane CANWELL. *Druhá světová válka v kostce*. Čestlice: Rebo, 2005. V kostce (Rebo). ISBN 80-7234-473-0.
- VEBROVÁ, Jitka a Tomáš KRAJÍČEK. *Slovník cizích slov*. Praha: Plot, 2006. ISBN isbn80-86523-77-2.

VERNER, Pavel. *Propaganda a manipulace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-015-0.

WILLMOTT, H. P. *První světová válka*. Přeložil Karel KOPIČKA. V Praze: Euromedia Group - Knižní klub, 2005. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1228-5.

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4.

Internetové zdroje:

ANTOŠ, Michal. Historická paralela. In: *Denník N - Nezávislý denník* [online]. 5. 4. 2019 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/blog/1433726/historicka-paralela/>.

Dekartelizace. In: *ABZ.cz: slovník cizích slov - online* [online]. Česká republika, © 2005-2021 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dekartelizace>.

ECKELMANN, Susanne. Hermann Göring 1893 - 1946: NS-Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online]. Deutschland, 14. 09. 2014 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/hermann-goering>.

ECKELMANN, Susanne. Joseph Goebbels 1897 - 1945: NS-Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online]. Deutschland, 17. 09. 2014 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/joseph-goebbels>.

FRAENKEL, Heinrich. Hermann Göring: German minister. In: *Encyclopedia Britannica: Britannica* [online]. United Kingdom [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Hermann-Goring>.

GROSSEKEMPEN, Fabian. Rudolf Heß: „Stellvertreter des Führers“, dritthöchster Würdenträger der NSDAP-Hierarchie. In: *Zukunft braucht Erinnerung (ZbE)* [online]. Deutschland, 04. 10. 2004 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/rudolf-hess/>.

Heinrich Himmler (1900 - 1945): Reichsführer der SS, Chef der Polizei und Reichskommissar für die Festigung des deutschen Volkstums. In: *Zukunft braucht Erinnerung (ZbE)* [online]. Deutschland, 01. 10. 2004 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/heinrich-himmler/>.

NĚMEC, Václav. Černý pátek. In: *Dějepis.com* [online]. © 1997 - 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/cerny-patek/>.

NĚMEC, Václav. Osvícenství. In: *Dějepis.com* [online]. © 1997 - 2021 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/osvicenstvi/>.

NSDAP auf StudySmarter lernen und verstehen.: NSDAP ab 1933. In: *StudySmarter: Die Lernapp für Studenten & Schüler* [online]. München [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.studysmarter.de/schule/geschichte/nationalsozialismus/nsdap/>.

ŠIŠKA, Miroslav. Únor 1933: zapálil Reichstag, aby varoval před Hitlerem. In: *Novinky.cz: nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. Česká republika, © 2003-2021, 23. 2. 2020 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/historie/clanek/unor-1933-zapalil-reichstag-aby-varoval-pred-hitlerem-40314247>.

ŠUSTROVÁ, Petruška a Josef MLEJNEK. Požár říšského sněmu. In: *Moderní - Dějiny.cz: Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky* [online]. Česká republika, ©2009 - 2021, 28. 2. 2019 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pozar-risskeho-snemu/>.

THOMANN, Björn. Joachim von Ribbentrop: NS-Reichsaußenminister (1893-1946). In: *Portal Rheinische Geschichte* [online]. Deutschland, © 2017 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <http://rheinische-geschichte.lvr.de/Persoenlichkeiten/joachim-von-ribbentrop/DE-2086/lido/57cd1e3dd4f6c3.12210230>.

WICHMANN, Manfred. Heinrich Himmler 1900 - 1945: Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online]. Deutschland, 14. 09. 2014 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/heinrich-himmler>.

WICHMANN, Manfred. Joachim von Ribbentrop 1893 - 1946: NS-Politiker. In: *LeMo: Lebendiges Museum Online* [online]. Deutschland, 14. 09. 2014 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/lemo/biografie/joachim-ribbentrop>.